

การทำแท้ง :

ปัญหาทางตันจริยธรรมที่ยังโต้แย้งกันไม่จบสิ้น

รศ.อำนวยการ ยัสโยธา

การทำแท้ง

: ปัญหาทางด้านจริยธรรม ที่ขัดโต้แย้งกับไม่จบสิ้น

รศ.อำนวยการ ยัสโยธา

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มีคำกล่าวที่ค่อนข้างแสงหุแต่ทว่าสอดคล้องกับความเป็นจริง ประโยคหนึ่งว่า "ขบวนการทำแท้งเถื่อนคือธุรกิจร้อยล้านในโพรงมดลูก" หรือ "การทำแท้งคือกรรมวิธี ขุดทองจากโพรงมดลูกสตรีผู้เคราะห์ร้าย" ในทางความเป็นจริงได้มีรายงานข่าวทำนองนี้เผยแพร่ทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังเช่น หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ฉบับวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๓๗ หน้า ๕ คอลัมน์ 'เดลินิวส์วาไรตี้' เรื่อง "สุสานเด็ก...นรกชั้นโลกันตร์" โดย "เทพสตรี" ได้รายงานข่าวเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจบุกจับสถานรับทำแท้งเถื่อน ย่านสุขุมวิท ๗๑ ว่า เจ้าหน้าที่ได้พบภาพของเด็กทารกที่นอนลอยอยู่ในน้ำเลือดสีแดงในอ่างของโรงพยาบาลที่ก่อเหตุ และยิ่งไปกว่านั้นผู้ประกาศข่าวได้รายงานข่าวว่าบริเวณห้องน้ำของโรงพยาบาล ยังพบคราบเลือดจับกันอย่างหนาแน่น เมื่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองตัดสินใจจัดและทุบโถส้วมออก พบศพของเด็กนับเป็นพัน ๆ จากการคาดคะเนคงมีไม่ต่ำกว่าห้าพันราย ก็สำแดงตัวผูกมัดเป็นหลักฐานอย่างดี นอกจากสองมือที่เปื้อนเลือดและศพเด็กที่ลอยอยู่ในกะละมัง รายงานข่าวข้างต้นยังบรรยายวิธีทำแท้งไว้ด้วยว่าสองมือล้วงลงไปยังช่องคลอด เพื่อล้วงเอาทารกที่ยังอยู่ในวัยยังไม่ครบกำหนดออกนั้น มีพลังมากมายมหาศาลดุจเข็มเหล็กอันทรงพลัง เสียงร้องแสดงความเจ็บปวดปานจะขาดใจ ถึงแม่เจ็บ ถึงแม่ปวด แต่หญิงสาวก็จำต้องออกแรงเบ่งลมช่วยหม้ออีกที มันคือ

ทางเดียว...อาจบรรเทาความเจ็บปวดลงได้บ้าง...? เพียงสักครู่ใหญ่ ร่างกายของทารกน้อยๆ ก็ถูกดึงออกมาจากช่องคลอดของหญิงสาว ความแรงจากการดึงทำให้เนื้อเยื่อบางส่วนในช่องคลอดฉีกขาด เลือดแดงฉานไหลทะลักออกมารวกับทำนบน้ำแตกพัง ! อันที่จริงหญิงสาวคนนี้ เธอน่าจะมีความปลอดภัยในการที่ตนเข้าครอบครองสิทธิของความเป็นแม่แต่ด้วยวัยก่อนกาลอันควร ทารกนี้จึงเปรียบเสมือน**มารผู้ผลาญความสุขของเธอ** จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ประกอบกับสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในต่างกรรมต่างวาระกัน จึงได้กลายเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงกันอยู่เสมอว่า บัดนี้ถึงเวลาที่จะเปิดโอกาสให้มีการทำแท้งได้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิมแล้วหรือยัง ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาการลักลอบทำแท้งเถื่อน เพื่อประหยัดเงินตรา และเพื่อความปลอดภัยของหญิงผู้ทำแท้งเอง ส่วนในประเทศไทยได้เคยมีผู้พยายามนำเสนอร่างกฎหมายในลักษณะนี้เข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่เรื่องนี้ได้กลายเป็นข้อโต้แย้งกันอย่างกว้างขวางและบานปลายมากยิ่งขึ้น มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและคัดค้าน แต่ฝ่ายต่างก็มีเหตุผลที่น่ารับฟังทั้งสิ้น จนกระทั่งบัดนี้เวลาได้ล่วงเลยมานานพอสมควรแล้ว แต่ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ ปัญหานี้ยังคงถูกปล่อยให้ข้อโต้แย้งถกเถียงกันอยู่ต่อไปอีกทั้งในระดับบุคคล ระดับสังคม ระดับชาติ และระดับนานาชาติ การที่ผู้เชี่ยวชาญปัญหาขึ้นมานี้ศึกษาและวิพากษ์ในแง่จริยศาสตร์ จึงเป็นอีกความพยายามหนึ่งที่จะหาคำตอบเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสมต่อไป

๒. สภาพปัญหา

๒.๑ ความหมาย และประวัติความเป็นมาของการทำแท้ง

๒.๑.๑ ความหมาย : คำว่า “แท้ง, การทำแท้ง, ทำให้แท้งลูก” ภาษาอังกฤษใช้ว่า **abortion** แปลว่า แท้งลูก, ริดลูก, เกิดก่อนกำหนด ส่วนพจนานุกรมฯ อธิบายว่า “แท้ง” หมายถึง **สิ้นสุดการตั้งครรภ์ก่อนกำหนด, คลอดโดยที่ทารกในครรภ์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้** ส่วนองค์การอนามัยโลก อธิบายว่า **การทำแท้ง** หมายถึงการสิ้นสุดการตั้งครรภ์ก่อนอายุครบ ๒๘ สัปดาห์ หรือทารก

มีน้ำหนักตัวต่ำกว่า ๑,๐๐๐ กรัม* ทั้งนี้เพราะถ้าอายุครรภ์น้อยกว่านี้ จะไม่สามารถเลี้ยงทารกให้เจริญเติบโตมีชีวิตต่อไปได้ตามปกติ* ในระยะหลังมีผู้พยายามที่จะเปลี่ยนนิยามการแท้งลูกเสียใหม่ โดยถือว่าการแท้งคือการสิ้นสุดการตั้งครรภ์เมื่ออายุครรภ์ต่ำกว่า ๒๐ สัปดาห์ หรือน้ำหนักตัวทารกต่ำกว่า ๕๐๐ กรัม ส่วนการแท้งเมื่ออายุครรภ์อยู่ระหว่าง ๒๐ - ๒๗ สัปดาห์ หรือเมื่อน้ำหนักตัวทารก อยู่ระหว่าง ๕๐๐ - ๙๙๙ กรัม นั้น กลับเรียกเสียใหม่ว่า การคลอด 'immature' ทั้งนี้เพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้าน การแพทย์ที่จะเลี้ยงดูเด็กในระยะนี้ให้ มีโอกาสรอดได้ อย่างไรก็ตามทางองค์การอนามัยโลกยังคงถือเกณฑ์อายุครรภ์ และน้ำหนักทารกในครรภ์แบบเดิมอยู่

ส่วนประมวลกฎหมายอาญาของ ไทยได้บัญญัติความผิดฐานทำให้ แท้งลูกไว้ในมาตรา ๓๐๑-๓๐๕ แต่ก็มีได้นิยามความหมายของคำว่า **ทำให้แท้งลูก**ไว้แต่อย่างใด แต่มีนักกฎหมายบางท่านอธิบายว่า **ทำให้แท้งลูก** หมายถึง การทำลายชีวิตเด็กในครรภ์ และให้ถือว่าชีวิตในครรภ์เริ่มต้นตั้งแต่มีการปฏิสนธิ (fertilization) คือ **นับตั้งแต่ไข่และอสุจิผสมกัน*** ถ้าถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๗/๒๕๑๐ (ความอาญา) ได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า การทำให้แท้งลูกที่จะมีความผิดตามกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๑-๓๐๕ หมายถึงการทำให้ทารกคลอดออกมาก่อนกำหนดและไม่มีชีวิตอยู่รอด ถ้าคลอดออกมาแล้วมีชีวิตอยู่รอดไม่ว่าจะนานเท่าใด ย่อมไม่ใช่เป็นการทำให้แท้งลูก ไม่ว่าทารกจะมีอายุในครรภ์นานเท่าใด

ส่วนทัศนะของพุทธศาสนามีได้ใช้คำว่า การทำแท้ง หรือ **ทำให้แท้งลูก** แต่ใช้คำว่า **ทำครรภ์ให้ตกไป** โดยมีพุทธพจน์ว่า **“ภิกษุ! ใจจงใจพรากรชีวิตมนุษย์ แม้แต่เพียงทำครรภ์ให้ตกไป (ทำให้ครรภ์ตกไป หมายความว่าทำแท้งนั่นเอง) ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นศากยบุตร”*** ส่วนการเริ่มนับการตั้งครรภ์ได้มีพุทธพจน์ว่า **“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดมารดาบิดาอยู่ร่วมกัน ๑ มารดาอยู่ในฤดู ๑ (ช่วงเวลาไข่สุก) และคันธัพพะเข้าไปตั้งอยู่แล้ว ๑ เพราะประชุมองค์ประกอบ ๓ ประการอย่างนี้ ก็มีการก้าวลงแห่งครรภ์”***

จากพุทธพจน์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในกระบวนการตั้งครรรค์ในทัศนะ ของพุทธศาสนา เริ่มนับตั้งแต่ปฏิสนธิโดยมี“คันธัพพะ” (มีสัตว์มาเกิด) อันหมายถึง ปฐมจิต จิตแรก หรือวิญญาณ (มนุสสวิคคห) เข้าไปตั้งอยู่ด้วย ๓ ฉะนั้น ชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา ประกอบขึ้นด้วย ๒ ส่วน คือส่วนที่ รูป กับส่วนที่เป็น นาม (จิต) การเจริญครรรค์ในส่วน ที่เป็นรูปจะค่อย ๆ เจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ จนกระทั่งครบตาม กำหนดเวลา ก็คลอดออกมาเป็นทารก

ส่วนทัศนะของศาสตราจารย์นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้ให้ข้อคิดว่าการเริ่มนับการตั้งครรรค์ตั้งแต่ ไช้ผสมกับบอสุจิ น่าจะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางด้านวิทยาศาสตร์ เพราะโดยความเป็นจริงตามธรรมชาตินั้น ไช้ที่ผสมกับบอสุจิแล้วมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ไม่มีโอกาสเข้าไปฝังตัวในมดลูก แล้วสลายตัวและจะถูกขับออกมาพร้อมกับประจำเดือนคราวถัดไป ท่านเสนอว่า ที่จริงน่าจะเริ่มนับการตั้งครรรค์ ภายหลังจากที่ไช้และอสุจิผสมกันและเข้าไปตั้งในครรรค์ (หาที่ตั้งในครรรค์) คือ เข้าไปฝังตัวเข้ากับผนังมดลูกได้แล้วเท่านั้น “...โดยตัวอ่อน จะออกเป็นรากเข้าไปยึดกับเซลล์ของผนังมดลูกแล้วจะมีการหลังฮอร์โมนจากต่อมใต้สมองของหญิงนั้น การเปลี่ยนแปลงในตัวหญิงดังกล่าว น่าจะถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งครรรค์...”^๗ ท่านกล่าวว่าการถือเอาการตั้งครรรค์ โดยเริ่มนับตั้งแต่ไช้ผสมกับบอสุจิจะก่อให้เกิดปัญหาในการอธิบายเรื่องการคุมกำเนิด โดยวิธีใส่ห่วงเป็นอย่างมาก ว่าเป็นการทำลายการตั้งครรรค์หรือเป็นการทำแท้งหรือไม่ ? กล่าวคือ การคุมกำเนิด โดยวิธีอื่น เช่น การสวมถุงยางอนามัย หรือ การรับประทานยาคุมกำเนิด เพื่อควบคุมมิให้ไช้สุกนั้น เป็นกระบวนการป้องกันไช้กับบอสุจิมิให้ผสมกัน หรือป้องกันการปฏิสนธิ นั้นเอง แต่การคุมกำเนิดโดยวิธีใส่ห่วงเป็น กระบวนการป้องกันมิให้ไช้กับบอสุจิที่ผสมกันแล้วเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูก โดยใช้ห่วงคุมกำเนิดขัดขวางไว้ ฉะนั้น ถ้าถือว่าการตั้งครรรค์เริ่มตั้งแต่ไช้ผสมกับบอสุจิ ก็เท่ากับว่าการใส่ห่วงคุมกำเนิด ก็คือกระบวนการทำลายการตั้งครรรค์ หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือการทำแท้งนั่นเอง การที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการคุมกำเนิดโดยวิธีใส่ห่วง ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการทำแท้งซึ่งเป็น

การขัดกับข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ และความรู้สึกของคนทั่วไป

เพราะฉะนั้น ศาสตราจารย์วิฑูรย์ ฯ จึงเสนอให้เริ่มนับการตั้งครรรค์ ภายหลังจากที่ไขกับอลสุฉิมสมกันและเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูกแล้ว ซึ่งกระบวนการนี้จะใช้เวลา ๖ - ๘ วันภายหลังการปฏิสนธิ " และ ถ้าเมื่อใดที่มี การตั้งครรรค์ดังนี้แล้ว ถ้ามีการทำให้สิ้นสุดการตั้งครรรค์ก่อนกำหนดตลอด โดยที่ทารกในครรรค์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ก็ถือว่าเป็นการทำแท้งหรือทำให้แท้งลูก แต่ถ้าเพียงแต่ปฏิสนธิ ยังไม่ตั้งครรรค์ก็จะไม่ถือว่าเป็นการทำแท้ง หรือทำให้แท้งลูก

๒.๑.๒ ประวัติความเป็นมา : ปรีชา เพชรรงค์ ได้รายงานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการทำแท้งไว้ดังนี้

*จากการศึกษาของนักมานุษยวิทยา พบว่าการทำแท้งเป็นหนึ่งในจำนวนปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบได้เกือบจะทุกระยะของอารยธรรม ตั้งแต่สมัยของคนป่าเถื่อนล่าหัง มาจนถึงสมัยของความเจริญในอารยธรรมและวิทยาการ เช่นในปัจจุบัน การทำแท้งเป็นสิ่งที่พบได้ในสังคมมนุษย์เกือบทุกห้องที่ของโลก มากน้อยต่างกันออกไปแต่ละสังคมมนุษย์และในแต่ละยุคสมัย สังคมมนุษย์ยุคล่าหัง การตั้งครรรค์และการมีบุตรโดยไม่เป็นที่ปรารถนา หรือความบีบคั้นจากสภาพของการดำรงชีวิต ทำให้มีการฆ่าเด็กอ่อนและมีการทำแท้ง จนกระทั่งการกระทำทั้งสองอย่างนี้กลายเป็นธรรมเนียมในสังคมของชนยุคป่าเถื่อนบางเผ่าไป เช่นเดียวกับ การฆ่าคนเจ็บหนัก หรือพ่อแม่อซึ่งชรามากจนช่วยตัวเองไม่ได้แล้ว เพื่อไม่ให้เป็นการแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่มีอยู่ในสังคมป่าเถื่อนบางสังคม เวสเตอร์มาร์ค เขียนไว้ว่า "ควบคุ้ไปกับธรรมเนียมการฆ่าเด็ก คือการทำลายทารกในครรรค์ซึ่งมีอยู่อย่างกว้างขวางทั่วไปในโลกยุคป่าเถื่อน เหตุผลเดียวกันกับที่ทำให้คนป่าเถื่อนฆ่าเด็กที่เกิดมาใหม่ ๆ ของเขา ยังเป็นเหตุผลให้พวกเขาฆ่าทารกในครรรค์ก่อนที่จะคลอดจากครรรค์มารดา"^{๑๑}

นอกจากจะมีอยู่ในสังคมมนุษย์ยุคป่าเถื่อนล้าหลังแล้ว การกระทำแบบนี้ คือ การฆ่าเด็กและการทำแท้ง ยังมีอยู่บ้างแม้ในสังคมที่มีอารยธรรมสูงขึ้นไปแล้วด้วย คนชาวสปาร์ตาในกรีกยุคโบราณ เคยมีธรรมเนียมการฆ่าเด็กชายที่ร่างกายอ่อนแอ เพื่อคัดเลือกเอาเด็กที่ร่างกายแข็งแรงไปฝึกฝนให้เป็นนักรบที่เข้มแข็ง เมื่ออารยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาได้มีรูปแบบที่มีหลักเกณฑ์ให้ความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์มากขึ้น ธรรมเนียมการฆ่าเด็กก็หมดไป แต่การทำแท้งแม้จะไม่ใช่เป็นธรรมเนียม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแพร่หลายจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีมากขึ้น ดูเหมือนว่าการทำแท้งจะเป็นการกระทำแบบหนึ่งที่มีความคุ้มกับอารยธรรมของมนุษย์เลยทีเดียว

จอร์จ เดเวอรูซ (George Devereaux) นักมานุษยวิทยามีชื่อผู้หนึ่ง เขียนไว้ในรายงานค้นคว้าของเขาว่า “...มีข้อบ่งชี้หลายประการ ชี้ให้เห็นว่าการทำแท้งเป็นปรากฏการณ์สากลของสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง เป็นไปไม่ได้เลยที่จะคิดถึงระบบสังคมซึ่งไม่เคยมีสตรี ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็เคยถูกผลักดันให้ทำแท้ง”^{๑๑}

การตกลงใจที่จะทำแท้ง เป็นผลมาจากการตัดสินใจของบุคคล หรือ กลุ่มบุคคลซึ่งอาจจัดได้เป็นสามพวก คือ ตัวสตรีผู้สมัครใจเอง บุคคลอื่นผู้มีอิทธิพล บังคับหรือเรียกร้องให้สตรีผู้สมัครใจนั้น ทำตามเจตนารมณ์ของตนได้ และสังคมโดยรวม สังคมโบราณบางสังคม การตัดสินใจทำแท้งเป็นเรื่องส่วนตัวของสตรี แต่ผู้เดียว โดยบุคคลอื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง บางสังคมการทำแท้งเป็นเรื่องที่ผู้ชายคือหัวหน้าครอบครัวจะต้องตัดสินใจ หรือเป็นเรื่องที่ต้องตกลงกันในครอบครัว บางสังคมการตัดสินใจทำแท้ง เป็นเรื่องของสังคมโดยรวม และบางสังคมเมื่อเริ่มมีศาสนาจะให้ผู้มีอำนาจทางศาสนาเป็นผู้ตัดสินใจให้ทำแท้ง^{๑๒}

๒.๒ สาเหตุ การแบ่งประเภท และวิธีทำให้แท้งลูก

๒.๒.๑ สาเหตุของการทำแท้ง : กล่าวกันว่าสาเหตุแห่งการทำแท้ง ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบันพอจะแบ่งได้เป็น ๓ สาเหตุปัจจัยหลัก คือ^{๑๓}

๑. แรงบีบคั้นจากสภาพของการดำรงชีวิต :

ในสังคมสมัยโบราณเมื่ออยู่บ่อยครั้งที่ต้องประสบปัญหาอดอยากแร้นแค้น อาหารไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงคนในเผ่าหรือในครอบครัว จึงต้องทำแท้งเอาทารกในครรภ์ออกมาเพื่อทำเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงเด็กที่กำลังอดอยากอย่างแสนสาหัสนั้น พวกผู้หญิงชนเผ่าอเมตต้องตัดสินใจทำแท้งเพราะการตั้งครรภ์เป็นอุปสรรคต่อการอพยพเดินทางตามเผ่า ที่ต้องเร่ร่อนย้ายถิ่นอยู่เสมอ มีเช่นนั้นเธออาจจะถูกทอดทิ้งจากเผ่าให้อดตายอยู่ข้างหลังได้ ส่วนในสังคมสมัยปัจจุบัน การทำแท้งอาจจะเกิดจากสภาพต่าง ๆ ของการดำรงชีวิต เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ หรือ ความอดอยากแร้นแค้น มีบุตรจำนวนเพียงพอตามที่ต้องการแล้ว, การคุมกำเนิด ผิดพลาด เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพการงาน เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา (ในกรณีที่ตั้งครรภ์ในขณะที่กำลังเรียนหนังสือ), เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์กับสามี เกิดจากปัญหาครอบครัว เช่น หย่าขาดจากกัน ถูกสามีทอดทิ้งหรือตายจาก เป็นต้น

๒. แรงบีบคั้นจากสภาพทางด้านจิตวิทยา :

เงื่อนไขนี้เกิดจากค่านิยมเกี่ยวกับจริยธรรมระหว่างเพศ ส่วนมากมักเกิดจากการตั้งครรภ์ที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การตั้งครรภ์ที่เกิดจากสัมพันธ์ทางเพศระหว่างมารดาบิดากับบุตร (incest) หรือการตั้งครรภ์ ที่เกิดจากสัมพันธ์ทางเพศนอกสมรส เมื่อตั้งครรภ์จะรู้สึกผิด ไม่สบายใจกลัวถูกสังคมประณาม จึงทำแท้งเอาเด็กออกเพื่อเป็นการกลบเกลื่อน หรือปกปิดมิให้สังคม รู้ว่าตนได้กระทำในสิ่งที่ผิดจริยธรรมระหว่างเพศนั้นลงไป เป็นที่น่าสังเกตว่าการทำแท้งตามเงื่อนไขนี้ มักเกิดขึ้นในสังคมที่มีวัฒนธรรมสูงส่งแล้ว มากกว่าในสังคมที่ล้าหลังทางวัฒนธรรม

๓. เพื่อป้องกันผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาที่จะมีต่อเด็กที่คลอดออกมา :

ในสังคมยุคทาส มีสตรีจำนวนมากต้องตัดสินใจทำแท้งลูกด้วยเหตุที่ไม่อยากเห็นลูกที่คลอดออกมาต้องประสบความทุกข์ยากลำบาก หรือต้องตกเป็นทาสเหมือนตน ส่วนในสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทางด้านการแพทย์จะมีการทำแท้งเอาเด็กออกเพราะตรวจพบว่า ถ้าปล่อยให้ทารกนั้น

คลอดออกมา ร่างกายอาจพิการ หรือติดเชื้อโรคร้ายบางอย่าง เช่น ทารกในครรภ์ที่มารดาเป็นโรคหัดเยอรมัน หรือรับเชื้อไวรัสเอดส์ หรือจะเกิดมา ปัญญาอ่อน ที่เรียกกันว่า 'down syndrome' เป็นต้น

ส่วน **สุพร เกิดสว่าง** ได้เคยสำรวจสาเหตุของการทำแท้งจากกลุ่มสตรีที่แต่งงานแล้ว และต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะเกิดอาการแทรกซ้อน อันเนื่องมาจากทำแท้งเดือนมาก่อน โดยสำรวจพบสาเหตุแห่งการทำแท้งคิดเป็นร้อยละ ดังนี้ ฐานะยากจน ร้อยละ ๒๖, มีบุตรมากพอแล้ว ร้อยละ ๑๘, ตั้งครรภ์ถี่เกินไป ร้อยละ ๑๗, ความยุ่งยากหรือแตกร้างในครอบครัว ร้อยละ ๑๑, การตั้งครรภ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพการงาน ร้อยละ ๗, กลัวความเจ็บปวด อันเนื่องมาจากการคลอดบุตร ร้อยละ ๕, ตกเป็นภรรยาลับ ร้อยละ ๓, เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ร้อยละ ๒ สาเหตุปลีกย่อยอื่น ๆ อีก ร้อยละ ๗^{๙๙} และเป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าจำแนกตามสถานภาพ จะพบว่าหญิงที่แต่งงานแล้วมีอัตราส่วนการทำแท้งถึงร้อยละ ๗๐ ในขณะที่หญิงโสดเพียงร้อยละ ๓๐ (ตัวเลขนี้แต่ละสำนักอาจจะแตกต่างกันบ้าง เช่นบ้างก็ว่าอัตราส่วนร้อยละ ๖๓.๒ ต่อ ๓๖.๘ เป็นต้น)^{๑๐๐}

๒.๒.๒ การแบ่งประเภทของการแท้ง : การแท้งหรือทำให้แท้งลูกแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. การแท้งเอง (Spontaneous abortion) เป็นการแท้งที่เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น การหกล้ม การถูกกระแทกอย่างแรง หรือเป็นการแท้งตามธรรมชาติ ซึ่งมักจะเกิดจากหญิงตั้งครรภ์ที่มีโรคประจำตัว ทำให้ทารกในครรภ์ไม่สามารถฝังตัวในเยื่อมดลูกได้ จึงหลุดออกมาเอง เช่น กรณีที่แม่เป็นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น กล่าวกันว่า การแท้งเองที่เกิดจากโรคประจำตัวของหญิง หรือความผิดปกติของทารกในครรภ์ หรือความผิดปกติของโพรงมดลูก ฯลฯ เหล่านี้ถือว่าเป็นกระบวนการคัดเลือกพันธุ์ตามธรรมชาติอย่างหนึ่ง เพราะมีเช่นนั้น ถ้าปล่อยให้ทารกเหล่านี้คลอดออกมา ก็จะมีร่างกายผิดปกติ อ่อนแอ พิการ ช่วยตัวเองไม่ได้ ก็จะทำให้พันธุ์ของมนุษย์ต้องอยู่คุณภาพลง ธรรมชาติจึงได้กำจัดทารกเหล่านี้เสียก่อน

อย่างไรก็ตาม การก่อกองตามธรรมชาติในกรณีนี้ มิใช่เป็นประเด็นปัญหาที่จะหยิบยกมาวิพากษ์ในงานเขียนชิ้นนี้แต่อย่างใด

๒. การทำแท้งโดยถูกกฎหมาย (legal abortion) หรืออาจจะเรียกว่า การทำแท้งเพื่อการรักษา (Therapeutic abortion) คือการทำแท้งที่แพทย์เป็นผู้กระทำ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ โดยเหตุผลเกี่ยวกับสุขภาพของหญิงผู้ตั้งครรภ์หรือหญิงตั้งครรภ์เนื่องจากการกระทำผิดอาญา เช่น ถูกข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

๓. การทำแท้งโดยผิดกฎหมาย (Illegal abortion) คือ การทำแท้งโดยไม่มีกฎหมายอนุญาต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการทำแท้งที่นอกเหนือไปจาก เงื่อนไขที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ ระบุไว้

การทำแท้งโดยถูกกฎหมายและการทำแท้งโดยผิดกฎหมาย ถือว่าเป็นประเด็นปัญหาที่จะหยิบยกมาวิพากษ์ในงานเขียนชิ้นนี้

๒.๒.๓ วิธีทำให้แท้งลูก : สุชาติา รัชชกุล ได้รวบรวมกรรมวิธีทำแท้งหรือวิธีทำให้แท้งลูกในรูปแบบต่างๆไว้ ๗ วิธี ดังนี้^{๑๑}

๑. การกินยาหรือฉีดยาขับเลือด วิธีนี้ไม่ถือว่าเป็นการทำแท้งอย่างแท้จริง เพราะเป็นการใช้ยาเข้าไปกระตุ้นให้มดลูกบีบรัดตัวเพื่อขับเอาตัวอ่อนออกมาเท่านั้น เป็นวิธีที่สะดวกที่สุด ดังนั้นหญิงที่ขาดรอบเดือนและยังไม่ต้องการมีบุตรจะนึกถึงวิธีนี้ก่อน เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายน้อยและเจ็บตัวน้อยกว่าวิธีอื่น วิธีนี้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างถูก คือค่ารายกายตกไม่เกิน ๑๐๐ บาท แต่ข้อเสียคือเป็นวิธีที่ได้ผลน้อยที่สุด

๒. วิธีบีบหรือเค้นมดลูก เป็นการใช้แรงกดจากภายนอกกระทำต่อตัวมดลูก เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบีบตัว ขับเอาทารกในโพรงมดลูกออกมา ที่ใช้กันมี ๒ แบบ คือ ใช้มือบีบหรือเค้นมดลูกจากภายนอก โดยการกดที่หน้าท้อง บางครั้งอาจใช้เท้าช่วยเค้นดันให้ทารกออกมา ส่วนอีกแบบหนึ่งคือใช้มือข้างหนึ่งล้วงเข้าไปในช่องคลอด แล้วจับปากมดลูกไว้ จากนั้นใช้มืออีกข้างที่เหลือบีบหรือดันมดลูกผ่านทางหน้าท้อง

วิธีนี้เป็นที่นิยมกันมากในชนบทภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้วิธีแรกไม่ได้ผล และทารกในครรภ์โตได้ ๔-๕ เดือนแล้ว ค่าใช้จ่ายค่อนข้างถูก ไม่เกิน ๕๐๐ บาท บางรายได้ผลสำเร็จ บางรายอาจไม่ได้ผล และบางรายต้องทำซ้ำ ๆ จึงจะแท้ง ส่วนใหญ่จะมีอาการแทรกซ้อนตามมาเสมอ คือ ตกเลือด รกค้าง เยื่อโพรงมดลูกอักเสบ ซึ่อกจากการเจ็บปวด หากรักษาไม่ทัน บางรายอาจถึงตายได้

๓. การฉีดสารหรือวัตถุเข้าไปในโพรงมดลูก วิธีนี้ผู้รับทำแท้งจะมีความรู้ทางด้านกายวิภาคศาสตร์บ้าง โดยอาจใส่สายยางที่ใช้สวนปัสสาวะสอดใส่เข้าไปคาไว้ในโพรงมดลูกโดยผ่านทางช่องคลอดเพื่อกระตุ้น ให้ปากมดลูกเปิด เป็นการขับเด็กออกมา หรืออาจใส่สายยางแล้วเติมน้ำยาเข้าไป ส่วนมากเป็นน้ำยาที่มีฤทธิ์แรงหรือมีความเข้มข้นสูง วิธีนี้ค่อนข้างได้ผลดีกว่า ๒ วิธีแรก แต่หลังจากแท้งแล้ว ส่วนใหญ่จะมีปัญหา ตกเลือด รกค้าง เยื่อโพรงมดลูกอักเสบ ซึ่งต้องทำการขูดมดลูกต่อไป เพื่อรักษาอาการ บางรายทิ้งเอาไว้ไม่รักษา ทำให้มดลูกเน่าต้องตัดทิ้ง หรือมารักษาไม่ทันเกิดการติดเชื้อเข้ากระแสเลือดและตายได้ ค่าใช้จ่ายสำหรับ วิธีนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการขาดประจำเดือน หากครรภ์อ่อน ๆ ไม่เกิน ๒ เดือน จะตกประมาณ ๑,๐๐๐ บาท หากตั้งครรภ์ได้ ๓-๔ เดือน ราคาจะเพิ่มเป็น ๒,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาท

๔. การใช้ขี้จิ้งจกฉีดเข้าโพรงมดลูก หรือเหน็บช่องคลอดเป็นวิธีที่ไม่นิยมมากนักในการทำแท้งเพื่อการค้า เพราะช้า ใช้เวลาหลายวัน และต้องขูดมดลูกต่อ เนื่องจากมีเศษรกค้าง ราคาค่อนข้างแพง ประมาณ ๒,๐๐๐ บาท แต่ค่อนข้างปลอดภัย และไม่ทำให้เจ็บปวด

๕. การขูดมดลูก เป็นวิธีเก่าแก่ ใช้กับตรวจรักษาโรคทางนรีเวช อยู่แล้ว ส่วนใหญ่แพทย์และพยาบาลจะรู้จักและทำเป็น วิธีการจะใช้เครื่องมือขยายปากมดลูกให้เปิดกว้าง แล้วใส่เครื่องมือเข้าไปในโพรงมดลูก แล้วค่อย ๆ ขูดเอาเนื้อเยื่อต่าง ๆ ออกมาจนหมด ตามปกตินิยมใช้กับรายที่ตั้งครรภ์ไม่เกิน ๓ เดือน และ

ส่วนใหญ่จะใช้ร่วมกับการฉีดยาชา ยาแก้ปวด หรือยาสลบ เพื่อไม่ให้เจ็บปวดมาก เป็นวิธีการที่สะอาดปลอดภัย มีโรคแทรกซ้อนน้อยมาก ยกเว้นแต่มีอุบัติเหตุจากมดลูกทะลุเท่านั้น แต่พบน้อยรายมาก ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงมาก ตกประมาณ ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท

๖. การใช้เครื่องดูด นิยมเรียกว่า “การปรับประจำเดือน” หรือ “Menstrual Regulation, M.R.” เป็นวิธีที่เพิ่งรู้จักกันเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่เป็นที่นิยมแพร่หลายมากในหมู่แพทย์นักรักษา เนื่องจากใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ที่สำคัญคือปลอดภัยสูง เครื่องมือจะมีลักษณะรูปร่างคล้ายกระบอกเข็มฉีดยาขนาดใหญ่ มีตัวปรับความดันและหัวต่อสำหรับสอดเข้าไปในโพรงมดลูก เพื่อดูดเอาตัวอ่อนออกมา ปกตินิยมใช้ในครรภ์ที่ยังไม่ถึง ๔ เดือน ค่าใช้จ่ายแพงใกล้เคียงกับการขูดมดลูก แต่เวลาที่ใช้ทำประมาณ ๑๐ นาที หลังจากทำเสร็จหญิงสามารถกลับบ้านได้ทันที

๗. การฉีดน้ำเกลือเข้มข้นเข้าโพรงมดลูกโดยผ่านทางหน้าท้อง : วิธีนี้นิยมใช้ในรายที่ตั้งครรภ์ ๔ เดือนขึ้นไป เนื่องจากมดลูกจะโตและนุ่มมาก หากใช้เครื่องดูดหรือการขูดมดลูกจะเสี่ยงต่อการที่มดลูกทะลุสูง กรรมวิธีเริ่มจากการฉีดยาชาเข้าผิวหนังบริเวณหน้าท้อง แล้วใช้เข็มเจาะผ่านทะลุเข้าไปในมดลูกดูดเอาน้ำคร่ำออกมาจำนวนหนึ่ง แล้วฉีดน้ำเกลือเข้มข้นจำนวนเท่ากันเข้าไปแทนทารกในครรภ์จะตายภายในอีก ๒ ชั่วโมง และจะแห้งตามออกมาภายใน ๖-๕๘ ชั่วโมง ถ้าต้องการให้แห้งเร็วขึ้นก็ใช้ยากระตุ้นการบีบรัดตัวของมดลูกผสมกับน้ำเกลือให้ทางเส้นเลือดก็ได้ ระหว่างรอการแห้งนี้ส่วนใหญ่จะให้กลับบ้าน พอมีอาการเจ็บครรภ์ก็ไปโรงพยาบาลเป็นวิธีที่ยืดมือโรงพยาบาลช่วยทำแห้งต่อได้อย่างแนบเนียนและค่อนข้างปลอดภัย ค่าใช้จ่ายสำหรับวิธีนี้แพงมาก ตกประมาณ ๕,๐๐๐-๘,๐๐๐ บาทแล้วแต่กรณี เพราะบางครั้งตั้งครรภ์เกิน ๖ เดือนก็ยังคงการทำแห้ง*

หลังจากที่มีการทำแห้งด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดมาแล้ว ผลของการทำแห้งจะเป็นไปในลักษณะหนึ่ง ลักษณะใด คือ แห้งครบ, แห้งไม่ครบ และแห้งค้าง

คำว่า “**แห้งครบ**” หมายถึง ผลผลิตจากการปฏิสนธิภายในโพรงมดลูก ถูกขับออกมาหมดเกลี้ยง ซึ่งมีรกและเด็ก ถ้าถุงน้ำคร่ำไม่แตกเสียก่อนจะเห็นทารก ลอยอยู่ในถุงน้ำ ในรายที่ท้องอ่อน ๆ จะออกมาเป็นแผ่นคล้ายกระดาษปลา กว้างประมาณ ๓-๔ นิ้วมือ ถ้าแกะดูจะเห็นว่ามีเนื้อหยุ่น ๆ หุ้มถุงน้ำอยู่ (หุ้มไม่มิด) และภายในถุงน้ำมีทารกเล็ก ๆ ลอยอยู่ เมื่อมดลูกไม่มีอะไรค้างอยู่แล้ว มดลูก จะหดตัวได้ดี เลือดจะหยุดออกและอาการปวดท้องจะทุเลาลง

คำว่า “**แห้งไม่ครบ**” หมายถึง ยังมีสิ่งปฏิสนธิค้างอยู่ในโพรงมดลูก อาจจะมากหรือน้อยก็ได้ ทำให้มดลูกหดตัวไม่ดี เลือดจะออกมาก และปวดท้อง เนื่องจากมดลูกพยายามขับเอาสิ่งที่ค้างอยู่ออกให้หมด

คำว่า “**แห้งค้าง**” หมายถึง ในรายที่ทารกตายแล้ว มดลูกมิได้ขับออกทันที สิ่งปฏิสนธิค้างอยู่ในโพรงมดลูกนานวัน ทำให้มีเลือดออกกะปริดะประอยานานวัน (น่าจะเรียกว่า ‘แห้งยืดเยื้อ’)๑๗

๒.๓ กฎหมายเกี่ยวกับการทำให้แห้งลูก

ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติเกี่ยวกับ การทำให้แห้งลูกไว้ดังนี้

มาตรา ๓๐๑ หญิงใดทำให้ตนเองแห้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแห้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๐๒ ผู้ใดทำให้หญิงแห้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา ๓๐๓ ผู้ใดทำให้หญิงแห้งลูกโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๓๗ ผู้ใดกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำแก่เด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบสามปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นสี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกหรือวรรคสอง ได้กระทำโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง และเด็กหญิงนั้นไม่ยินยอม หรือได้กระทำโดยมีอาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต ความผิดที่บัญญัติไว้ในวรรคแรก ถ้าเป็นการกระทำที่ชายกระทำกับเด็กหญิงอายุกว่าสิบสามปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กหญิงนั้นยินยอม และภายหลังศาลอนุญาตให้ชายและเด็กหญิงนั้นสมรสกัน ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ ถ้าศาลอนุญาตให้สมรสในระหว่างที่ผู้กระทำผิดกำลังรับโทษในความผิดนั้นอยู่ ให้ศาลปล่อยผู้กระทำผิดนั้นไป

มาตรา ๒๓๒ ผู้ใดเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่น เป็นธุระจัดหาล่อไปหรือชักพาไปเพื่อการอนาจารซึ่งหญิง แม้หญิงนั้นจะยินยอมก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท ไม่ว่าการกระทำต่าง ๆ อันประกอบเป็นความผิดนั้นจะได้กระทำในประเทศต่างกันหรือไม่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก เป็นการกระทำแก่เด็กหญิงหรือหญิงอายุไม่เกินสิบแปดปี ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท

ผู้ใดเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่นรับตัวเด็กหญิง หรือหญิงซึ่งมีผู้จัดหาล่อไปหรือชักพาไปตามวรรคแรก วรรคสอง หรือวรรคสาม หรือสนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในวรรคแรก วรรคสอง หรือวรรคสาม แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๘๓ ผู้ใดเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น เป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือชักพาไปเพื่อการอนาจารซึ่งหญิง โดยใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท ไม่ว่าการกระทำต่าง ๆ อันประกอบเป็นความผิดนั้นจะได้กระทำในประเทศต่างกันหรือไม่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก เป็นการกระทำแก่หญิงอายุยังไม่เกินสิบแปดปี ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นสี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสอง เป็นการกระทำแก่เด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

ผู้ใดเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่น รับตัวเด็กหญิงหรือหญิงซึ่งมีผู้จัดหา ล่อไป หรือชักพาไปตามวรรคแรก วรรคสอง หรือวรรคสาม หรือสนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้ในวรรคแรก วรรคสอง หรือวรรคสาม แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๘๔ ผู้ใดพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร โดยใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

ผู้ใดซ่อนเร้นหญิงซึ่งเป็นผู้ถูกพาไปตามวรรคแรก ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้พาไปนั้น

ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาในกฎหมายที่ยกมาให้ดูนี้ พอจะสรุปความผิดเกี่ยวกับการทำให้แก๊งลูกได้ดังนี้

๑. **หญิงนั้นตั้งครรภ์** โดยสามารถพิสูจน์ได้ว่าหญิงนั้นตั้งครรภ์อยู่ก่อนเกิดเหตุ และตั้งครรภ์อยู่ในขณะที่ลงมือกระทำความผิดนั้น เพราะถ้าไม่มีการตั้งครรภ์อยู่ก่อน การทำให้แท้งลูกย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และถ้าการตั้งครรภ์สิ้นสุดลงไปก่อนแล้ว การทำให้แท้งลูกย่อมเกิดขึ้นไม่ได้เช่นกัน

๒. **หญิงนั้นเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำ** ให้ตนแท้งลูก (ตามมาตรา ๓๐๑) ความผิดโดยนัยแห่งมาตรานี้มุ่งลงโทษ “ตัวหญิง” ผู้ที่ให้นางเองแท้งลูก หรือยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก

๓. ต้องมี “การกระทำ” หรือ “งดเว้นกระทำ” (ตามมาตรา ๕๕) คำว่า การกระทำ หมายถึง การกระทำโดยตรง โดยการใช้กำลังความรุนแรง (violence) ด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดตามที่กล่าวแล้วข้างต้น ส่วนคำว่า **งดเว้นกระทำ** หมายถึง การกระทำโดยอ้อม ด้วยวิธีหนึ่งวิธีใด เช่น ไม่หยุดทำงานหนักในขณะที่ตั้งครรภ์ หรือแกล้งทำงานในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดการแท้งลูก หรือพยายามอดอาหารให้ตนเองเป็นโรคขาดสารอาหารเพื่อที่จะทำให้แท้งลูก เป็นต้น “การกระทำ” หรือ “งดเว้นกระทำ” จะเข้าข่ายความผิดนี้ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่ามี “เจตนา” ที่จะให้เกิดการแท้งลูก

๔. “ผู้ใด” ทำให้หญิงตั้งครรภ์แท้งลูกโดยหญิง ยินยอม (ตามมาตรา ๓๐๒) หรือหญิง **ไม่ยินยอม** (ตามมาตรา ๓๐๓) ความผิดโดยนัยแห่งสองมาตรานี้มุ่งลงโทษ “ผู้ใด” ซึ่งหมายถึงบุคคลอื่นที่กระทำทำให้หญิงแท้งลูก ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักเบาต่างกันตามควรแก่กรณี และถ้าการกระทำแท้งนั้นได้ก่อให้เกิดอันตรายอย่างอื่นเกิดขึ้นร่วมด้วย อาจจะมีถึงขั้นสาหัสหรือเสียชีวิต ผู้กระทำจะต้องรับโทษเพิ่มขึ้นอีก โสดหนึ่ง จะหนักหรือเบาต่างกันตามควรแก่กรณี

๕. “หญิงนั้น” หรือ “ผู้กระทำ” ที่มีเจตนาทำลายทารกในครรภ์ (ตามมาตรา ๕๕) จะต้องรับโทษก็ต่อเมื่อได้ **กระทำความผิดสำเร็จ** คือ มีการแท้งลูกเกิดขึ้น **สมดังเจตนา**

๖. ถ้าการพยายามทำแท้งนั้นไม่เป็นความผิดสำเร็จ กฎหมายจะยกเว้น

ไม่เอาโทษ ทั้งตัวหญิงผู้ทำแท้งและบุคคลที่หญิงยินยอมให้ทำแท้ง การที่กฎหมายยกเว้นโทษให้ดังนี้ อธิบายกันว่าเพื่อเป็นเครื่องยับยั้งซึ่งใจมิให้มีการกระทำความผิดต่อไปอีก

๗. ข้อยกเว้นในการกระทำของแพทย์ (ตามความในมาตรา ๓๐๕) กฎหมายได้บัญญัติยกเว้นให้ทำแท้งได้ ๒ กรณี โดยไม่ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของการกระทำดังนี้

(๑) ต้องเป็นการกระทำของแพทย์ และ

(๒) ต้องกระทำด้วยความจำเป็น

ก เนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้นเอง หรือ

ข เนื่องจากหญิงตั้งครรภ์อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา

คือหญิงถูกข่มขืนกระทำชำเรา (ม. ๒๗๖), เด็กหญิงอายุไม่เกิน ๑๕ ปี ถูกกระทำชำเรา โดยที่เด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม (ม. ๒๗๗), หญิงอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ตั้งครรภ์เนื่องจากมีการจัดหา เป็นธุระ จัดการส่งไป หรือชักนำไปเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น (ม. ๒๘๒), หญิงตั้งครรภ์เนื่องจากถูกหลอกลวง ชูเชิญ หรือบังคับเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น (ม. ๒๘๓) และหญิงตั้งครรภ์เนื่องจากถูกนำไปเพื่อการอนาจาร โดยใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ บังคับ (ม. ๒๘๔)

๒.๔ สถานการณ์และนโยบายเกี่ยวกับการทำแท้งในส่วนต่างๆของโลก

สถานการณ์เกี่ยวกับการทำแท้งที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆของโลก ในต่างกรรมต่างวาระกัน เมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้วพบว่ามีการทำแท้งกันมีละจำนวนมาก ดังที่สำนักข่าวเอพีได้อ้างถึงรายงานของกลุ่มสำรวจประชากรโลกของสหรัฐอเมริกาว่า ในแต่ละปีมีการทำแท้งถึง ๕๐ ล้านราย ในจำนวนนี้มากกว่า ๑ ใน ๓ เป็นการทำแท้งโดยผิดกฎหมายและส่งผลให้หญิงกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คนต่อปี ต้องเสียชีวิตจากการทำแท้ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นหญิงในประเทศโลกที่สาม^{๕๕} สำหรับในประเทศไทยมีรายงานตัวเลขแตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น "อิสระ ชุตศรี" รายงานว่ามีการทำแท้งเดือนในประเทศไทยตกปีละประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ราย^{๕๖} ส่วน นายแพทย์บุญเทียม เขมาภีร์รัตน์ ได้เคยรายงานไว้ว่าทั่วประเทศมีการทำแท้งผิดกฎหมายราว ๔๐๐,๐๐๐ -

๑,๐๐๐,๐๐๐ รายต่อปี^{๒๐} ส่วนนายแพทย์ประยงค์ เต็มชวลา ได้รายงานถึงการทำแท้งในนามที่เรียกกันว่า "การวางแผนครอบครัว หรือ การปรับรอบเดือน" ตามคลินิกต่าง ๆ ทั่วประเทศว่าตกวันละ ๗๐,๐๐๐ กว่าราย^{๒๑} และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่รับทำแท้งเดือนในประเทศไทยนั้นมีถึงร้อยละ ๗๐ ที่ไม่ใช่แพทย์ และมีถึงร้อยละ ๕๙.๕ ที่ไม่มีความรู้ทางการแพทย์เลย^{๒๒}

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้จึงกลายเป็นปัญหาที่โต้แย้งกันไม่จบสิ้นว่าจะหาทางออก และกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร ในบางประเทศบางสังคมที่มีแนวคิดในเชิงอนุรักษ์นิยมแบบจัด อาจจะเห็นว่า การทำแท้งเป็นสิ่งที่ผิดทุกกรณี ผิดอย่างเป็นสากล และผิดโดยไม่มีเงื่อนไข แต่บางประเทศบางสังคมที่มีแนวคิดในเชิงเสรีนิยมแบบจัด อาจจะเห็นว่า การทำแท้งเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร สามารถทำได้ทุกกรณีโดยที่ไม่ผิดศีลธรรมหรือจริยธรรมแต่อย่างใด ส่วนอีกบางประเทศบางสังคมที่มีแนวคิด แบบกลาง ๆ อาจจะเห็นว่า การทำแท้งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม เงื่อนไข และความจำเป็นในสถานการณ์นั้น ๆ

ในแต่ละประเทศ แต่ละสังคม แต่ละส่วนของโลก อาจจะมีแนวคิดแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หลักกฎหมาย ศาสนา ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ บางประเทศจะไม่อนุญาตให้ทำแท้งเลย เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ประเทศในอเมริกาใต้ และบางประเทศในยุโรปซึ่งมีศาสนาคริสต์นิกายโรมัน-คาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ บางประเทศจะอนุญาตให้ทำแท้งได้โดยเสรี เช่น สิงคโปร์ จีน รัสเซีย และกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรป บางประเทศจะอนุญาตให้ทำแท้งได้บางกรณี เช่น ประเทศไทย จะอนุญาตให้ทำแท้งได้โดยถูกต้องตามกฎหมายเพียงสองกรณี คือกรณี ที่หญิงตั้งครรภ์อันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญา และกรณีที่ปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อไปอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิงนั่นเอง ถ้านอกเหนือจากนี้ถือว่าการทำแท้งที่ผิดกฎหมายทั้งสิ้น ส่วนประเทศในทวีปยุโรปตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย

๙ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมันนี ลิกเตนสไตน์ ลักเซมเบิร์ก โมนาโค เนเธอร์แลนด์ และสวิตเซอร์แลนด์ ทั้ง ๙ ประเทศนี้ แม้จะตั้งอยู่ในแถบเดียวกันของโลก แต่ก็ยังมีนโยบายเกี่ยวกับการทำแท้งแตกต่างกันออกไป คือ มีทั้งนโยบายทำแท้งแบบเสรีที่สุด, นโยบายค่อนข้างเสรี, นโยบายเสรีปานกลาง, นโยบายค่อนข้างเข้มงวด และนโยบายเข้มงวดมาก

ประเทศที่มีนโยบายทำแท้งแบบเสรีที่สุด จะเปิดโอกาสให้ทำได้ใน ๗ กรณี คือ เพื่อช่วยชีวิตของสตรีที่ตั้งครรภ์, เพื่อสุขภาพทางด้านร่างกายของสตรีที่ตั้งครรภ์, เพื่อสุขภาพทางด้านจิตใจของสตรีที่ตั้งครรภ์, การตั้งครรภ์ที่เกิดจากการถูกข่มขืน หรือการร่วมประเวณีระหว่างชายหญิง ที่เป็นพี่น้องหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรหากปล่อยให้สตรีนั้นตั้งครรภ์ต่อไปทารกอาจจะเกิดมาพิการได้, ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรีที่ตั้งครรภ์ และให้ทำแท้งตามคำร้องขอของสตรีที่ตั้งครรภ์ **ประเทศที่มีนโยบายแบบนี้ได้แก่** ออสเตรีย และเนเธอร์แลนด์

ประเทศที่มีนโยบายค่อนข้างเสรี จะเปิดโอกาสให้ทำได้ใน ๖ กรณี โดยซ้ำกับของประเทศที่มีนโยบายทำแท้งแบบเสรีที่สุดในกรณีนี้ที่ ๑-๖ โดยตัดกรณีที่ ๗ คือการทำแท้งตามคำร้องขอของสตรีที่ตั้งครรภ์ออกไป **ประเทศที่มีนโยบายแบบนี้ได้แก่** เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก และฝรั่งเศส

ประเทศที่มีนโยบายเสรีปานกลาง จะเปิดโอกาสให้ทำได้ใน ๕ กรณี โดยซ้ำกับของประเทศที่มีนโยบายทำแท้งแบบเสรีที่สุดในกรณีนี้ที่ ๑-๕ โดยตัดกรณีที่ ๖-๗ คือการทำแท้งด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม และการทำแท้งตามคำร้องขอของสตรีที่ตั้งครรภ์ **ประเทศที่มีนโยบายแบบนี้ได้แก่** เยอรมันนี

ประเทศที่มีนโยบายค่อนข้างเข้มงวด จะเปิดโอกาสให้ทำได้ใน ๓ กรณี คือ เพื่อช่วยชีวิตของสตรีที่ตั้งครรภ์, เพื่อสุขภาพทางด้านร่างกายของสตรีที่ตั้งครรภ์ และเพื่อสุขภาพทางด้านจิตใจของสตรีที่ตั้งครรภ์ **ประเทศที่มีนโยบายแบบนี้ได้แก่** สวิตเซอร์แลนด์ และลิกเตนสไตน์

ประเทศที่มีนโยบายเข้มงวดมาก จะเปิดโอกาสให้ทำได้เพียงกรณีเดียว คือ เพื่อช่วยชีวิตของสตรีที่ตั้งครรภ์ ได้แก่ โมเนาโค^{๓๓}

ส่วนในประเทศที่มีจำนวนประชากรล้นประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน จะป้องกันการเพิ่มจำนวนประชากรโดยการนำเอานโยบายการคุมกำเนิดมาใช้อย่างกว้างขวางและอย่างเข้มงวดควัดขัน ก่อนจะเข้าทำงานสามีภรรยาแต่ละคู่ต้องเซ็นสัญญา ยอมรับก่อนว่าจะมีลูกเพียงคนเดียว ถ้าสตรีคนใดเกิดตั้งครรภ์ที่สองจะถูกระงับ การเลื่อนตำแหน่งหรืองดการขึ้นเงินเดือนเป็นเวลาหนึ่งปีหรือมากกว่านั้น และยังคง ถูกบีบบังคับให้ไปทำแท้งอีกด้วย แต่ละโรงงานจะมีเจ้าหน้าที่คอยจับตาดูการมี ประจำเดือน ของสตรีในวัยที่จะมีบุตรได้ ถ้าใครที่ประจำเดือนมาไม่ตรงตามกำหนด จะถูกส่งตัวไปตรวจเพื่อทำให้ประจำเดือนมาตามกำหนดทันที และถ้าโรงงาน ใดสามารถควบคุมจำนวนบุตรของพนักงานให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐได้ ก็จะได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง แต่ถ้าไม่สามารถควบคุมได้ ก็จะถูกตัดสิทธิผลประโยชน์หลายอย่างเช่นกัน

จากการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดนโยบายให้มีบุตรได้เพียง คนเดียว ประกอบกับค่านิยมของชาวจีนเองที่นิยมการมีบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง จึงมีอยู่ บ่อยครั้งถ้ามีการตรวจพบก่อนว่าทารกในครรภ์เป็นเพศหญิง ก็จะมีการทำแท้งเอา เด็กออก หรือถ้าคลอดออกมาแล้วก็จะมีการลอบฆ่าเด็ก หรือขายไปเป็นบุตรบุญธรรม ของชาวตะวันตก ทั้งนี้เพื่อที่จะได้มีสิทธิที่จะตั้งครรภ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ตามที่กล่าวมาข้างนี้จึงเห็นได้ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้ นโยบายการคุมกำเนิด เพื่อ ป้องกันการเพิ่มจำนวนประชากร แต่ถ้การคุมกำเนิดผิดพลาดก็จะใช้ นโยบายการทำแท้งเพื่อแก้ไข ปัญหการเพิ่มประชากร ควบคุมกันไปด้วย

นอกจากนี้ปัญหาเรื่องการทำแท้งยังเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่น ๆ หลายด้าน เช่น ศาสนาหรือศีลธรรม ถือว่าการทำแท้งเป็นการทำลายชีวิตทารกในครรภ์และเป็นบาป, เป็นปัญหาทางด้านกฎหมายว่าควรจะอนุญาตให้มีการทำแท้งในขอบเขตแค่ไหนอย่างไร

จึงจะได้ชื่อว่าเป็นการรักษาสิทธิให้สมดุลแก่กันทุกฝ่าย และจะหามาตรการควบคุมให้เป็นไปตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้อย่างไร เป็นปัญหาทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ของหญิงผู้ตั้งครรภ์ ถ้าการตั้งครรภ์นั้นเป็นเหตุให้เป็นอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายของเธอหรือเธอจะรู้สึกอย่างไรถ้าต้องทนอ้อมครม์นั้นไว้โดยที่เธอไม่พึงปรารถนา, เป็นปัญหาทางด้านสิทธิและเสรีภาพว่า เธอควรจะมึสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายแค่ไหน ในขณะที่เดียวกันการใช้สิทธิของเธอจะไปกระทบต่อสิทธิของทารกในครรภ์แค่ไหน อย่างไร เป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในกรณีที่ครอบครัวฐานะยากจน ไม่อยู่ในศักยภาพที่จะมีลูกต่อไปอีก แต่ด้วยความผิดพลาดจากการคุมกำเนิดจึงทำให้ตั้งครรภ์อีก หรือในกรณีที่หญิงนั้นตั้งครรภ์ในขณะที่ยังมีได้แต่งงาน หรือตั้งครรภ์ในขณะที่กำลังเรียนหนังสือ นอกจากนี้ยังเป็นปัญหากระทบต่อแพทย์ผู้มีหน้าที่ทำแท้ง กรณีที่แพทย์นั้นเคร่งครัดในศาสนาโดยเชื่อว่าการทำแท้งเป็นสิ่งผิดและบาป ขณะเดียวกันเขาต้องมีภาระหน้าที่ทำแท้งทั้งที่ขัดกับความรู้สึกและความเชื่อของเขา เหล่านี้ล้วนเป็น ปัญหาทั้งสิ้น

๓. วิพากษ์ปัญหา

ตามสภาพปัญหาที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องการทำแท้งเป็นปัญหาที่โต้แย้งกันไม่จบสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หลักกฎหมาย ศาสนา ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนจำนวนประชากรของประเทศนั้น ๆ แต่ถ้าจะหยิบยกเอาเฉพาะแกนของปัญหา มาวิพากษ์พอจะแยกออกได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

๑ การทำแท้งเป็นการฆ่าชีวิตมนุษย์หรือไม่

๒ สตรีเจ้าของครรภ์ควรจะมีสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายในขอบเขตแค่ไหน ซึ่งจะได้หยิบยกมาวิพากษ์แต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้

๓.๑ การทำแท้งเป็นการฆ่าชีวิตมนุษย์หรือไม่

การที่จะตอบคำถามว่าการทำแท้งเป็นการฆ่าชีวิตมนุษย์หรือไม่ ควรจะตอบคำถามพื้นฐานให้ได้ก่อนว่า การตั้งครรภ์เริ่มต้นตั้งแต่เมื่อไร? : ควรจะเริ่มนับตั้งแต่ อสุจิของฝ่ายชายผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงตามที่เรียกกันว่า 'การปฏิสนธิ' หรือ ควรจะเริ่มนับตั้งแต่ อสุจิของฝ่ายชายผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงและเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูกได้ แล้วเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบจุดเริ่มต้นของชีวิตในครรภ์ และเมื่อทราบจุดเริ่มต้นของชีวิตในครรภ์แล้ว ยังจะต้องทราบต่อไปอีกว่าสิ่งที่พอจะเรียกได้ว่า 'ตัวตน' จริง ๆ ของทารกในครรภ์ (ไม่นับในระยะที่ยังเป็น 'fetus' ซึ่งเป็นเนื้อเยื่อหรือก้อนเลือด อันเป็นเซลล์ของตัวอ่อนในครรภ์) ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อไร ทั้งนี้เพื่อที่จะตัดสินสรุปได้ว่า การทำแท้งเป็นการฆ่าชีวิตมนุษย์หรือไม่

ถ้าพิจารณาด้วยหลักแห่งกฎหมายจะเห็นได้ว่าทารกในครรภ์มิได้มีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะกฎหมายถือว่าสภาพบุคคลจะเริ่มต้นเมื่อคลอดและมีชีวิตอยู่รอด และสภาพบุคคลสิ้นสุดลงเมื่อตาย ด้วยเหตุที่ทารกในครรภ์มิใช่บุคคลตามกฎหมาย การทำลายทารกในครรภ์จึงมิใช่เป็นฆ่าผู้อื่น หากแต่จะมีความผิดฐานทำให้แท้งลูก ซึ่งมีโทษเบาว่าการฆ่าผู้อื่นเป็นอย่างมาก ฉะนั้นเมื่อไม่สามารถที่จะตอบคำถามนี้ด้วยหลักการแห่งกฎหมายได้ ก็ต้องแสวงหาคำตอบออกจากหลักการอื่น ซึ่งจะได้นำเสนอทัศนะของพวก **อนุรักษนิยม**, **เสรีนิยม** และทัศนะของพวกที่ **มีแนวคิดแบบกลาง ๆ** โดยจะนำเสนอแต่ละทัศนะตามลำดับดังนี้

๓.๑.๑ ทัศนะของพวกอนุรักษนิยม : โดยหลักการของพวกอนุรักษนิยม ค่อนข้างจะสอดคล้องกับหลักการของศาสนา หรือถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าพวกนี้มีแนวโน้มที่จะอ้างหลักคำสอนของศาสนา หรือใช้หลักศีลธรรมของศาสนาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินค่าทางจริยธรรม ซึ่งจะถือเอา **ค่าทางจริยธรรมแบบสัมบูรณ์ (ethical absolutism)** คือ ถือว่าการทำแท้งเป็นสิ่งผิดทุกกรณี ผิดอย่างเป็นสากล และผิดโดยไม่มีเงื่อนไข

โดยหลักการของศาสนาส่วนใหญ่ถือว่าองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ประกอบด้วย **สองส่วนสำคัญ** คือ ส่วนที่เป็นจิตวิญญาณกับส่วนที่เป็นกายแต่จิตวิญญาณมีความสำคัญกว่ากาย โดยถือว่าจิตวิญญาณเป็น **สารัตถะ** ของความเป็นมนุษย์เลยทีเดียว ส่วนในกระบวนการตั้งครรรณนั้น ศาสนาส่วนใหญ่จะเริ่มนับตั้งแต่สุภของฝ่ายชายเข้าไปผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงตามที่เรียกกันว่า **“การปฏิสนธิ”** ในบัดนั้นปฏิสนธิวิญญาณ (rebirth-consciousness) จะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันด้วย (immediate animation) จึงถือว่าองค์ประกอบสำคัญทั้งสองส่วนของชีวิตได้เริ่มขึ้นแล้ว

ถ้าถือตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาที่จะเป็นไปในทำนองเดียวกันนี้ คือ เมื่อมารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดาอยู่ในฤดู (ช่วงเวลาไข่อสุก) และ **“คันธัพพะ”** (คือ **มีสัตรีมาเกิด** ซึ่งหมายถึง **ปฐมจิต** หรือ **วิญญาณ**) เข้าไปตั้งอยู่ด้วย เมื่อนั้นก็มีการก้าวลงแห่งครรรณ (การตั้งครรรณเกิดขึ้น)^{๕๔} และตามหลักพื้นฐานของพุทธศาสนาถือว่าองค์ประกอบของมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนสำคัญเช่นกัน คือ ส่วนที่เป็นกายกับส่วนที่เป็น **จิตวิญญาณ** จึงเห็นได้ว่าในกระบวนการตั้งครรรณตามที่กล่าวมานี้ได้มีองค์ประกอบสำคัญทั้งสองส่วนของชีวิตได้เริ่มขึ้นแล้ว

ถ้าพิจารณาตามหลักการของวิชา **พันธุศาสตร์** (Genetics) ก็จะเป็นไปในแนวทางที่สนับสนุนแนวคิดของฝ่ายศาสนาหรือฝ่ายอนุรักษนิยม กล่าวคือ วิชาพันธุศาสตร์ถือว่าชีวิตใหม่จะเริ่มขึ้นเมื่อมีการถ่ายทอดยีน (gene) จากบิดามารดา การรวมตัวกันระหว่างโครโมโซมเพศของบิดาและมารดาจะทำให้เกิดเป็นยีนของชีวิตใหม่ ซึ่งแบบของยีน (genotype) ของแต่ละชีวิตจะเป็นแบบเฉพาะของตน ไม่ซ้ำกับของผู้อื่นเลย (ยกเว้นในกรณีของฝาแฝดแท้) กระบวนการถ่ายทอดยีนดังกล่าวนี้เกิดขึ้นตั้งแต่วาระแรกของการตั้งครรรณ จึงกล่าวได้ว่าชีวิตใหม่ในครรรณได้เริ่มขึ้นตั้งแต่มีการปฏิสนธิแล้ว ดังที่ **คาร์ล บาร์ธ** (Karl Barth) ได้เสนอทัศนะสนับสนุนแนวคิดแบบนี้ไว้ในหนังสือชื่อ **Church Dogmatics** ว่า

“เด็กที่ยังไม่เกิดก็มีความเป็นเด็กมาตั้งแต่เดิมแล้ว เป็นเด็กที่กำลังอยู่ในระหว่างพัฒนาการของชีวิต แม้จะยังไม่เป็นชีวิตอิสระแต่ก็เป็นมนุษย์ และไม่ใช่ว่าเป็นเพียง

ส่วนหนึ่งของร่างกายของมารดา...ผู้ที่ทำลายชีวิตอันกำลังก่อตัวย่อมเป็นการฆ่ามนุษย์ เป็นการกระทำที่เลวร้ายในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตและความตายของเพื่อนมนุษย์^{๒๐๕}

จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นพอจะสรุปได้ว่า ในทัศนะของพวกอนุรักษนิยมถือว่าการตั้งครรภ์และการเริ่มต้นของชีวิตใหม่เริ่มนับตั้งแต่มีการปฏิสนธิ และหลังจากที่ชีวิตใหม่เริ่มขึ้นแล้วส่วนที่เป็น “รูป” ก็จะค่อยๆพัฒนาการให้เป็น “ตัวตน” ที่ชัดเจนไปตามลำดับขั้น ดังตัวอย่างคำอธิบายของพุทธศาสนาที่ อธิบายพัฒนาการของทารกในครรภ์ไว้ว่าในสัปดาห์แรกจะเป็น **กลละ** มีลักษณะ เป็นเมือก เป็นหยาด น้ำใสมีขนาดเล็กมาก ในสัปดาห์ที่สองจะเป็น **อัมพพะ** มีลักษณะเป็นน้ำข้นหรือเมือกข้น ในสัปดาห์ที่สามจะเป็น **เปลิ** มีลักษณะเป็นชิ้นเนื้อ ในสัปดาห์ที่สี่จะเป็น **ขณะ** มีลักษณะ เป็นก้อน ต่อจากนั้นในสัปดาห์ที่ห้าจะเป็น **ปัญญาสาขา** มีลักษณะเป็นเหมือนกำปมมีส่วนงอกออกมาเป็นปุ่มห้าปุ่ม แล้วจากนั้นก็ค่อย ๆ เจริญครรภ์โดยมีผม มีขน และเล็บต่อไป^{๒๐๖} และหลังจากนั้นก็จะพัฒนาการต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งครบเก้าเดือนบ้าง สิบเดือนบ้าง มารดาก็จะคลอดทารกนั้น^{๒๐๗} ฉะนั้นในกระบวนการตั้งครรภ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องดังที่กล่าวมานี้ หากมีการทำแท้งเกิดขึ้นไม่ว่าในขั้นตอนใด ถือว่าเป็นการฆ่าชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นความผิดและบาป

ถ้าพิจารณาด้วยทัศนะของศาสนาพราหมณ์ถือว่าการทำแท้งเป็นหนึ่งใน **อนันตริย-กรรมห้า** คือถือว่ามี ‘สี่สุหัตย’ (การฆ่าเด็กที่ยังมิได้คลอด = การทำแท้ง) เป็นความผิดอย่างมหันต์เท่ากับการฆ่าพราหมณ์, การตีแม่น้ำ, การขโมยทองคำ และการเป็นชู้กับภรรยาของครูเลยทีเดียว ความผิดในลักษณะนี้ถือว่าเป็นบาปหนักที่ไม่สามารถที่จะชำระล้าง และให้อภัยได้เลย^{๒๐๘}

ถ้าพิจารณาด้วยทัศนะของศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของนิกาย **โรมันคาทอลิก** ที่มีทัศนะต่อต้านการกระทำทุกรูปแบบที่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการถือกำเนิดของชีวิตใหม่ เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง การคุมกำเนิด เป็นต้น เหล่านี้ล้วนถือว่าเป็นความผิดและบาปทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำแท้ง ถือว่าเป็นการทำลาย **หัตถกิจ** ของพระเจ้าโดยตรงเลยทีเดียว ทั้งนี้เพราะกำเนิดของชีวิต

ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่มีการปฏิสนธิแล้ว การทําแท้งจึงเท่ากับเป็นการฆ่า จึงได้มีบัญญัติห้ามไว้ว่า **“...เจ้าจงไม่ฆ่าทารกโดยการทําแท้ง เจ้าต้องไม่ทำลายสิ่งสร้าง”** (Didache 2:2) ในศาสนาของ **สันตะปาปา ปอล** ที่ ๖ ได้กล่าวแสดงทัศนะต่อต้านเรื่องการคุมกำเนิดและการทําแท้งไว้ใน ข้อ ๑๔ ว่า

(การคุมกำเนิดเป็น) การขัดขวางโดยตรงต่อลำดับขั้นตอนการให้กำเนิดปฏิสนธิแล้ว การทําแท้งที่เกิดขึ้นจากเจตนาและการกระทำโดยตรง แม้จะอ้างเหตุผลในทางรักษาพยาบาลทั้งสองประการนี้ก็จำเป็นต้องปิดออกไปให้อยู่นอกวิถีที่ถูกต้องของการควบคุมกำเนิดโดยเด็ดขาด

และกล่าวไว้ใน ข้อ ๑๗ ว่า

ชนผู้มีศีลธรรม ย่อมมุ่งใจตนเองให้เชื่อถือเหตุผลที่หนักแน่น ซึ่งเป็นพื้นฐานคำสอนของพระศาสนจักรเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดีว่า หากเขาสนใจพิจารณาทบทวนถึงผลติดตามมาของการคุมกำเนิดแบบฝืนธรรมชาติ ก่อนอื่นขอให้พิจารณาว่าโอกาสที่เปิดไปสู่ความไม่เชื่อตรงของคู่สมรส และความตกต่ำทางศีลธรรม โดยทั่วไปนั้น จะเกิดขึ้นได้ง่ายและกว้างขวางเพียงใด^{๒๐}

ถ้าพิจารณาด้วยทัศนะของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีแนวนโยบายที่จะเพิ่มจำนวนอิสลามิก-ชนให้มากขึ้น จึงน่าจะถือได้ว่ามีทัศนะต่อต้านการทําแท้งเช่นกัน เพราะได้มีบทบัญญัติห้ามฆ่าทารก เช่น บทบัญญัติที่ว่า **“...จงอย่าประหารเด็กของเจ้า เพราะกลัวว่าจะทำให้เจ้ายากจนลง เราจะเป็นผู้เกื้อหนุนเจ้าและเด็กๆเหล่านั้น...”** (The Koran VI, 151 : XVII : 13) จากหลักคำสอนนี้จึงน่าจะกล่าวได้ว่าการทําแท้งและการฆ่าทารกถือว่าเป็นความผิดและบาปเช่นกัน

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าในทัศนะของพวกเขาผู้นับรักรัษนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พวกอนุรักษนิยมแบบจัด ถือว่าการทําแท้งเป็นการฆ่าชีวิตผู้บริสุทธิ์ จึงเป็นสิ่งผิดทุกกรณี ผิดอย่างเป็นสากล และผิดโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ส่วนพวกอนุรักษนิยมโดยทั่ว ๆ ไป ก็มีทัศนะสอดคล้องกันว่าการทําแท้งเป็นสิ่งผิดและบาป เพราะเป็นการฆาตกรรมชีวิตมนุษย์ผู้บริสุทธิ์ เป็นการกระทำอาชญากรรมต่อเผ่าพันธุ์ของ

มวลมนุษยภัยด้วยกันเองเป็นการละเมิดสิทธิของทารกในครรภ์ ไม่เห็นคุณค่าของชีวิตมนุษยภัย และเป็นการทำลายศีลธรรมและจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม โดยส่วนรวม

๓.๑.๒ **ทัศนะของพวกเสรีนิยม** : พัฒนาการของแนวคิดสายนี้ก่อตัวมาจากกระแสความคิดสมัยใหม่ที่มักจะสงสัยและตั้งคำถามเกี่ยวกับ **แบบแผนจริยธรรมแบบเดิมที่อิงอยู่กับหลักศีลธรรมของศาสนา** ว่าเป็นค่าจริยธรรมที่ถูกต้องแน่นอนจริงหรือไม่ ? ประกอบกับการตื่นตัวของปรัชญาสาย **เอกซิสเทนเชียลลิสม์ (Existentialism)** ได้ก่อให้เกิดการเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างเพศ จึงทำให้สตรีถูกขึ้นเรียกร้องสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายว่า เธอย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะจัดการกับครรภ์ของเธอเอง โดยที่สังคมไม่พึงเข้ามาจะเกณฑ์บังคับหรือแทรกแซงใด ๆ

อย่างไรก็ตาม **ปัญหาพื้นฐาน** ประการสำคัญที่สุดที่ทำให้พวกเสรีนิยมมีทัศนะแตกต่างจากพวกอนุรักษนิยม คือ **การนิยามความหมายของชีวิตที่ต่างกัน** นั้นเอง จากจุดเริ่มต้นมอง **ข้อเท็จจริง (fact)** เกี่ยวกับความหมายของชีวิตต่างกันได้นำไปสู่ **วิธีคิด และ การตัดสินค่าจริยธรรม (value)** แตกต่างกันด้วย ดังจะได้วิพากษ์ในรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

แนวคิดสองสายนี้นิยามความหมายของชีวิตคนละแบบ คือ **พวกอนุรักษนิยม** ถือว่าทารกในครรภ์เริ่มมีชีวิตมาตั้งแต่มีการปฏิสนธิแล้ว พวกนี้จึงนิยามความหมายของชีวิต **ในแง่ชีววิทยา (biological human life)** หรืออีกนัยหนึ่งคือ **นิยามความหมายของชีวิต ในแง่โครงสร้าง (structure)** หรือ **ในเชิงปริมาณ (quantitative aspect)** กล่าวคือ เมื่อชีวิตใหม่เริ่มก่อตัวขึ้นในครรภ์มารดา โดยมีโครงสร้างทางชีววิทยาครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ทางชีววิทยา และอยู่ใน **ศักยภาพ (potentiality)** ที่จะพัฒนาต่อไปให้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ในอนาคตได้ ก็ถือว่าชีวิตนั้นมีความเป็นชีวิตตลอดสายแห่งการพัฒนาการตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งคลอดออกมาจากครรภ์มารดา ถ้าเมื่อใดที่มีการขจัด ขัดขวาง หรือทำลายกระบวนการแห่งการพัฒนาการให้ชีวิตนั้นต้องสิ้นสุดลงไม่ว่าในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใด ถือว่าเป็น

การทำลายชีวิตมนุษย์ ย่อมเป็นความผิดและบาปโดยไม่มียกเว้นไม่ว่ากรณีใด ๆ

ส่วน **พวกเสรีนิยม** จะนิยามความหมายของชีวิตต่างออกไป คือ พวกนี้นิยามความหมายชีวิต **ในแง่ของความเป็นบุคคล** (personal human life) หรืออีกนัยหนึ่งคือนิยามความหมายของชีวิต **ในแง่ของบทบาท** (function) หรือ **ในเชิงคุณภาพ** (qualitative aspect) กล่าวคือ ถือว่าสิ่งที่ปฏิสนธิและก่อตัวขึ้นในครรภ์มารดาที่ยังมิใช่ชีวิต (baby หรือ infant) หากแต่เป็นเพียง **กลุ่มก้อนของเนื้อเยื่อ** (fetus) ที่อยู่ในศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอนาคตเท่านั้น ทั้งนี้เพราะชีวิตในครรภ์ดังกล่าวยังไม่สามารถแสดงบทบาทหรือมีคุณภาพใด ๆ เหมือนกับชีวิตมนุษย์ทั่ว ๆ ไปได้ เช่น ไม่สามารถหายใจ รับประทานอาหาร ขับถ่าย ฯลฯ ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยมารดาได้ พวกเสรีนิยมถือว่าความเป็นชีวิตจริง ๆ จะเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อคลอดออกมาและมีชีวิตอยู่รอดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสามารถแสดงบทบาทและมีคุณภาพแห่งชีวิตเหมือนมนุษย์ทั่ว ๆ ไปได้แล้ว ในเมื่อพวกนี้ถือว่าทารกในครรภ์มิได้มีความหมายเหมือนชีวิตมนุษย์ทั่วไป ฉะนั้นการทำลายทารกในครรภ์ไม่ว่าในขั้นตอนใดย่อมไม่ถือว่าเป็นการฆ่ามนุษย์

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าในทัศนะของพวกเสรีนิยมถือว่าการทำแท้งมิใช่เป็นการฆาตกรรมชีวิตมนุษย์ หากแต่สรุปได้เพียงว่าเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักความเชื่อของศาสนาเท่านั้น แต่การกระทำที่ขัดกับหลักความเชื่อของศาสนามีได้หมายความว่า เป็นสิ่งผิดและบาปเสมอไปกลับตรงกันข้ามในบางครั้งอาจ จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง ต่อมารดา และต่อสังคมมากกว่าเสียด้วยซ้ำ ฉะนั้นพวกนี้จึงถือว่าการที่จะตัดสินใจทำแท้งหรือไม่ย่อมเป็นสิทธิส่วนตัวของมารดาที่จะใช้วิจารณญาณของตนเองตัดสินเอง โดยที่ผู้อื่นไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงแต่อย่างใด

๓.๑.๓ ทัศนะของพวกที่มีแนวคิดแบบกลาง ๆ : พวกที่มีแนวคิดแบบกลาง ๆ จะไม่เห็นด้วยกับทัศนะของพวกอนุรักษนิยม ที่นิยามความหมายของชีวิตเฉพาะในแง่โครงสร้าง หรือในเชิงปริมาณเพียงด้านเดียว ถือว่าความเป็นชีวิตที่แท้จริงเริ่มต้นตั้งแต่มีการปฏิสนธิ การทำแท้งจึงถูกตัดสินค่าว่าเป็นการฆาตกรรม

ซึ่งเป็นสิ่งผิดและบาปในทุกกรณี ในขณะที่เดียวกันพวกนี้จะไม่เห็นด้วยกับทัศนคติของพวกเสรีนิยมที่นิยามความหมายของชีวิตเฉพาะในแง่บทบาทหรือเชิงคุณภาพเพียงด้านเดียวที่ถือว่าความเป็นชีวิตที่แท้จริงจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อคลอด และมีชีวิตอยู่รอดแล้วเท่านั้น การทำแท้งจึงถูกตัดสินค่าไม่เป็นการฆาตกรรม จึงไม่เป็นการผิดและบาป แต่พวกที่แนวคิดแบบกลาง ๆ จะมีทัศนคติในเชิงประนีประนอม ที่นิยามความหมายของชีวิตโดยพิจารณาทั้งในแง่โครงสร้างและบทบาทประกอบเข้าด้วยกัน โดยวางหลักการพิจารณาไว้ว่าการทำแท้งกรณีใดจะผิดและบาปหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญสองประการ คือ

- ก ทารกในครรภ์ได้พัฒนาการถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นมนุษย์แล้วหรือยัง ?
- ข การทำแท้งกรณีนั้น ๆ มีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน ?

ในหลักการข้อแรก ที่ว่าทารกในครรภ์ได้พัฒนาการถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นมนุษย์แล้วหรือยังนั้น ยังไม่มีคำตอบที่เป็นข้อยุติแน่นอนตายตัวให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายว่าทารกในครรภ์ได้พัฒนาการไปถึงระดับใด จึงจะเรียกว่าความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงได้เริ่มขึ้นแล้ว ทั้งนี้เพราะพัฒนาการของทารกในครรภ์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (continuity) หากจุดเริ่มต้นที่แน่นอนตายตัวไม่ได้ จึงได้มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีจำแนกความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงของทารกในครรภ์โดยลักษณะอาการต่าง ๆ ดังนี้

๑. ทารกในครรภ์น่าจะเริ่มเป็นมนุษย์ที่แท้จริงเมื่อสมองเริ่มทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าชีวิตสิ้นสุดลงเมื่อสมองหยุดทำงาน (หลักสมองตาย) กล่าวกันว่าคลื่นสมองเริ่มทำงานเมื่ออายุครรภ์ได้ประมาณ ๘ สัปดาห์ แต่เป็นการทำงานที่ยังไม่สมบูรณ์ โครงสร้างของสมองในระยะนี้มีลักษณะเหมือนของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมโดยทั่วไป จะพัฒนาเป็นโครงสร้างสมองที่สมบูรณ์เหมือนมนุษย์ก็ต่อเมื่ออายุครรภ์ย่างเข้าสู่ปลายเดือนที่ห้าแล้ว^{๓๐}

๒. ทารกในครรภ์น่าจะเริ่มเป็นมนุษย์ที่แท้จริง เมื่อสามารถแสดงอาการเคลื่อนไหวให้มารดารู้สึกได้ ตามที่เรียกกันว่า "ทารกเริ่มดิ้น" (quickening)

กล่าวกันว่าทารกในครรภ์จะเริ่มเดินได้เมื่ออายุครรภ์ระหว่าง ๑๓ - ๒๐ สัปดาห์ และแสดงอาการดิ้นให้มารดารู้สึกได้อย่างชัดเจนเมื่อประมาณอายุครรภ์ได้ห้าเดือน^{๓๑}

๓. ทารกในครรภ์น่าจะเริ่มเป็นมนุษย์ที่แท้จริงเมื่อมีสมรรถภาพพร้อมที่จะมีชีวิตอยู่นอกครรภ์มารดาได้ด้วยตนเอง กล่าวกันว่าเมื่ออายุครรภ์ได้ประมาณเจ็ดเดือนหรือ ๒๘ สัปดาห์ ทารกในครรภ์จะไม่ขึ้นอยู่กับร่างกายมารดา อย่างเต็มที่เหมือนเมื่อก่อน ถ้าด้วยเหตุจำเป็นใด ๆ ที่ทำให้ทารกคลอดในช่วงอายุครรภ์นี้ ทารกนั้นสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง^{๓๒}

อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นข้อตกลงที่แน่นอนตายตัวให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายได้ว่าควรจะใช้เกณฑ์ใดเป็นเครื่องวัดความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงกันแน่ แต่โดยหลักเหตุผล และความเป็นจริงแล้ว ถ้าทารกในครรภ์ได้พัฒนาถึงขั้นหนึ่งขั้นใด ดังที่กล่าวมานี้ ก็น่าจะถือได้ว่าความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงได้เกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีการทำให้แท้งลูกในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดในระยะดังกล่าวมานี้ น่าจะถือว่าเป็นการฆาตกรรมย่อมมีความผิดและบาป แต่ทั้งนี้ยังต้องพิจารณาหลักการในข้อสองประกอบอีกด้วยว่าการทำแท้งในกรณีนั้น ๆ มีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน

ตามหลักการข้อสองที่ว่า การทำแท้งในกรณีนั้น ๆ มีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน นั้น ยังหาคำตอบที่เป็นข้อยุติแน่นอนตายตัวให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายไม่ได้ อีกเช่นกัน ว่าความจำเป็นระดับใดจึงจะถือว่าเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าถือเคร่งครัดตามหลักกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๐๕ จะถือว่าความจำเป็นถึงขั้นที่ยินยอมให้มีการทำแท้งได้ถูกต้องตามกฎหมายมีเพียงสองกรณีเท่านั้น คือ เพื่อสุขภาพของหญิงนั้น และ การตั้งครรภ์ที่เกิดจากการทำผิดทางอาญา ตามมาตรา ๒๗๖, ๒๗๗, ๒๘๒, ๒๘๓ และ ๒๘๔ (ดู ข้อ ๒.๓ ประกอบ) แต่ก็ยังเป็นโต้แย้งกันไม่จบสิ้นว่า ความจำเป็นตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นความจำเป็นที่เพียงพอต่อสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นและเป็นอยู่จริง ๆ แล้วหรือยัง ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในมาตรานี้มุ่งให้ความคุ้มครองสุขภาพของหญิงผู้ตั้งครรภ์เท่านั้น โดยไม่สนใจที่จะให้ความคุ้มครองสุขภาพของทารกในครรภ์แต่อย่างใด

เช่นกรณีที่หญิงผู้ตั้งครรภ์เป็นหัตเยอร์มัน จะเป็นผลให้ทารกที่คลอดออกมาต้องกลายเป็นคนพิการหรือในกรณีที่หญิงนั้นรับเชื้อเอ็ดส์ ย่อมมีความเป็นไปได้สูงที่ทารกในครรภ์จะต้องรับเชื้อจากมารดาด้วย เมื่อปล่อยครรภ์ไว้จนกระทั่งคลอดมารดามักจะตายก่อน แล้วปล่อยให้เด็กนั้นต้องกลายเป็นลูกกำพร้าและมีโอกาสตายในภายหลังได้ ในสองกรณีนี้ถ้าถือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเคร่งครัดแล้วจะไม่อนุญาตให้แพทย์ทำแท้งได้ เพราะไม่เข้าข่าย **ความจำเป็นเพื่อสุขภาพของหญิงนั้น** แต่ในทางความเป็นจริงแพทย์จะเห็นว่าเป็นความจำเป็นและมักจะแนะนำให้ทำแท้งเสมอ การกระทำของแพทย์ดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นการเสี่ยงไม่น้อยถ้าจะมีผู้ใดนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลกล่าวหาว่าแพทย์ทำแท้งโดยผิดกฎหมาย

นอกจากนี้การที่กฎหมายบัญญัติว่าอนุญาตให้ทำแท้งได้เพื่อ **"ความจำเป็นแห่งสุขภาพของหญิงนั้น"** อาจจะทำให้เกิดคำถามว่า หมายความว่า ความจำเป็นด้านสุขภาพกายเพียงอย่างเดียวหรือไม่? เช่น ถ้าไม่ทำแท้งจะทำให้หญิงนั้นต้องได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือรวมทั้งความจำเป็นด้านสุขภาพจิตด้วย เช่น กรณีที่ต้องทนเห็นลูกเกิดมาเป็นคนพิการหรือปัญญาอ่อน เป็นต้น หรือความจำเป็นด้านสุขภาพจิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ **ฐานะทางด้านสังคม** เช่นกรณีที่ตั้งครรภ์โดยที่ไม่มีใครเป็นพ่อของเด็ก การตั้งครรภ์ที่เกิดจากการร่วมประเวณีระหว่างพี่กับน้องหรือมารดาบิดากับบุตร การตั้งครรภ์ในขณะที่กำลังเรียนหนังสือ ซึ่งทำให้การเรียนต้องยุติลงกลางคัน การตั้งครรภ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพซึ่งอาจจะถูกออกจางาน การตั้งครรภ์อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของการคุมกำเนิดชนิดถาวรแล้ว ฯลฯ ตามตัวอย่างที่ยกมาให้ดูทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นความจำเป็นเพียงพอที่จะอนุญาตให้มีการทำแท้งได้หรือไม่? ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนยังเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงที่ไม่สามารถจะหาข้อยุติที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายได้เลย

ตามที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่าในทัศนะของพวกที่มีแนวคิดแบบกลาง ๆ ถือว่าจะอนุญาตให้ทำแท้งได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ **เงื่อนไข** และ **ความจำเป็น** เงื่อนไข

ที่สำคัญที่สุด คือถ้าหากในครรรค์มารดาได้แสดงให้เห็นปรากฏว่ามีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริงเกิดขึ้นแล้ว ก็ไม่ควรทำแก๊งอีกต่อไป แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นอื่น ๆ ประกอบด้วย คือถ้าเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างเพียงพอจนไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ ก็ควรอนุญาตให้ทำแก๊งได้ ซึ่งเหตุแห่งความจำเป็นนั้นจะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป

๓.๒ สตรีเจ้าของครรรค์ควรจะมีสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายในขอบเขตแค่ไหน

ประเด็นขัดแย้งของปัญหานี้อยู่ที่ว่าเราไม่สามารถที่จะให้ความสำคัญต่อสิทธิสตรีเจ้าของครรรค์ โดยละเลยต่อสิทธิของทารกในครรรค์ได้ ในขณะเดียวกัน เราไม่สามารถที่จะให้ความสำคัญต่อสิทธิของทารกในครรรค์ โดยละเลยต่อสิทธิสตรีเจ้าของครรรค์ได้เช่นกันจึงได้ก่อให้เกิดปัญหาที่โต้แย้งกันไม่จบสิ้นว่า ระหว่างสตรีเจ้าของครรรค์กับทารกในครรรค์ใครควรจะมีสิทธิเหนือกว่ากัน (ส่วนสมมติฐานที่ว่าทั้งสองฝ่ายน่าจะมีความสำคัญเท่าเทียมกันนั้น ในทางปฏิบัติไม่อาจเป็นไปได้) การที่จะตอบปัญหานี้อาจจะเป็นไปได้ในสองมุมมอง คือ มุมมองจากฝ่ายศาสนาและแนวร่วม กับ มุมมองจากฝ่ายนักสิทธิสตรีและแนวร่วม ซึ่งจะได้กล่าวถึงแต่ละมุมมองตามลำดับดังนี้

๓.๒.๑ มุมมองจากฝ่ายศาสนาและแนวร่วม : แนวร่วมของฝ่ายศาสนา ได้แก่ ฝ่ายรัฐ ฝ่ายกฎหมายและสังคมที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยมทั่ว ๆ ไป ซึ่งฝ่ายนี้ได้วางบรรทัดฐานจริยธรรมทางเพศสำหรับผู้หญิงไว้ว่า จะมีสิทธิมีเพศสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้องชอบธรรม ต่อเมื่อได้ผ่านการแต่งงานอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณีแล้วเท่านั้น มิเช่นนั้นจะถือว่าเป็น “การชิงสุกก่อนห่าม” และเพื่อให้มีมาตรการรองรับบรรทัดฐานจริยธรรมทางเพศดังกล่าว พวกนี้จึงกำหนดว่า “การท้องโดยไม่มีพ่อ” เป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่จะต้องถูกประณามตำหนิ และยังได้กำหนดมาตรการต่อไปอีกว่าหากมีการตั้งท้องขึ้นแล้ว หญิงนั้นจะต้องรับผิดชอบในชีวิตบริสุทธิ์ที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้นเต็มที่ทั้งสองป่าโดยไม่มีข้ออ้างใด ๆ จะถือว่าเป็น “มารหัวชน”

ที่จะต้องกำจัดออกไปมิได้ ถ้าหญิงใดทำแท้งเอาเด็กนั้นออกจะถูกศาสนาถือว่าเป็นการฆาตกรรมและเป็นบาป จะถูกกฎหมายถือว่าเป็นการกระทำอาชญากรรมและมีความผิด และจะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจโหดเหี้ยมทารุณและจะถูกประณามตำหนิ

พระสันตะปาปา ปอล ที่ ๑๑ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการคุมครองสิทธิของทารกในครรภ์ไว้ในสาสน์ว่าด้วย "การแต่งงานของคริสตชน" ว่า

ทารกที่ยังไม่เกิดมีความเป็นมนุษย์ในขีดขั้นและความหมายเดียวกับชีวิตของมารดา ยิ่งกว่านั้นมนุษย์ทุกผู้แต่ทารกในครรภ์มารดา ล้วนเป็นผู้ที่ได้รับสิทธิในชีวิตโดยตรงจากพระผู้เป็นเจ้า... ชีวิตของมนุษย์ผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากพระผู้เป็นเจ้าตั้งแต่วันที่แรกของการเริ่มมีขึ้น การประทุรร้ายหรือการก้าวร้าวโดยตรงต่อชีวิตอันละเมิดมิได้นั้นจัดเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ที่สำคัญ ซึ่งหากไม่มีกฎเกณฑ์อันนั้นแล้วมนุษย์จะอยู่ในสังคม โดยปลอดภัยไม่ได้... การทำให้ความตายเกิดขึ้น ไม่ว่าจะกับมารดาหรือกับทารกย่อมเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้าและเสียงแห่งธรรมชาติที่ว่า 'เจ้าต้องไม่ฆ่า' ชีวิตของทั้งสองฝ่ายมีค่าเสมอกัน ไม่มีใครมีสิทธิที่จะทำลาย ชีวิตได้^{๓๓}

เมื่อพิจารณาจากที่กล่าวมานี้ (รวมทั้งทัศนะของพวกอนุรักษนิยมที่กล่าวมาในตอนก่อนแล้ว) จึงเห็นได้ว่าทัศนะของฝ่ายศาสนาและแนวร่วม มุ่งที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์อย่างเต็มที่ โดยมีได้คำนึงถึงสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายของสตรีและชะตากรรมหรือความยุ่งยากใด ๆ ที่หญิงนั้นจะต้องเผชิญอันเนื่องมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์นั้น

๓.๒.๒ มุมมองจากฝ่ายนักสิทธิสตรีและแนวร่วม : นักสิทธิสตรี (Feminist) และแนวร่วม ถือว่าทัศนะของฝ่ายศาสนาและแนวร่วม รวมทั้งทัศนะของพวกอนุรักษนิยมทั้งหลาย ล้วนเป็นการเอาเปรียบและกดขี่ทางเพศทั้งสิ้น จึงได้กำหนดค่าทางจริยธรรมทางเพศตามใจชอบ โดยที่มีได้คำนึงถึงหัวอกผู้หญิงแต่อย่างใด

เป็นการละเมิดสิทธิสตรีอย่างยิ่ง นักสิทธิสตรีจะตั้งข้อสงสัยว่า ถ้านักอนุรักษ์นิยมทั้งหลายต้องแบกรับภาระการตั้งครุฑเช่นสตรีแล้ว พวกเขาจะยังคงจะยืนยันทัศนะดังกล่าวอยู่อีกหรือไม่? **Charlotte Bunch** นักสิทธิสตรี ท่านหนึ่งได้กล่าวถึงสิทธิสตรีว่า

สิทธิของผู้หญิงถูกทำลายลงในหลายๆ ทาง ก็เพราะเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง... การถูกทำร้ายหรือถูกทารุณกรรมเพราะความเป็นผู้หญิงนี้ เป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามมากที่สุดในเรื่องสิทธิมนุษยชน และเป็นประเด็นที่ถูกทำลายมากที่สุด^{๑๔}

เกี่ยวกับปัญหาที่ว่าใครควรจะมีสิทธิเหนือกว่ากัน ระหว่างทารกในครรภ์กับมารดาเจ้าของครรภ์นั้น นักสิทธิสตรีจะให้น้ำหนักแก่สิทธิมารดาเจ้าของครรภ์ โดยมักจะอ้างเหตุผลว่า

...ตัวอ่อนในครรภ์มารดามีกำเนิดมาได้ด้วยสาเหตุเพียงประการเดียว คือ การเสพลังวาสของหญิงผู้เป็นมารดา และด้วยเหตุดังนั้นตัวอ่อนจึงเป็นหนึ่งชีวิตผู้เป็นมารดา ในกรณีเช่นนี้ การดำรงอยู่ของตัวอ่อนจักต้องไม่ก่อความยากเข็ญแก่มารดา มิฉะนั้นหญิงผู้เป็นมารดาย่อมมีสิทธิที่จะหยุดยั้งการมีชีวิตของตัวอ่อนด้วยการทำแท้ง^{๑๕}

และพวกนี้ยังแสดงเหตุผลต่อไปว่า

เมื่อผู้หญิงเลือกที่จะทำแท้ง เธอกำลังตัดสินใจเกี่ยวกับตัวของเธอเอง ทารกในครรภ์ เป็นส่วนหนึ่งของตัวเธอ ในทุกๆทางมีชีวิตอยู่ในตัวเธอและโดยผ่านอวัยวะของเธอ วินาทีที่สายรกถูกตัดขาดเป็นวินาทีแรกที่ทารกเป็น คนอีกคนหนึ่งแยกไปต่างหาก นับแต่วินาทีนั้นทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของต่างชีวิตกัน ไม่ใช่สองชีวิตในร่างกายเดียวกัน^{๑๖}

เพื่อที่จะสะท้อนทัศนะของนักสิทธิสตรีและแนวร่วมให้เห็นภาพรวม ในแง่

มุมมองต่าง ๆ อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับ “ภาพลวงตาและความ
เป็นจริงเกี่ยวกับการทำแท้ง” ดังนี้^{๓๓๓}

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เครือข่ายองค์กรสตรีสากลเพื่อสิทธิใน
การควบคุมภาวะเจริญพันธุ์ของหญิง (Women's Global Network for Reproductive Rights) ได้ทำการรณรงค์ให้ข่าวสารเรื่องข้อเท็จจริงของการทำแท้งหัวข้อ
“ผู้หญิงจะไม่ยอมปิดปากเงียบอีกต่อไปในเรื่องการทำแท้ง” โดยรวบรวมข้อมูลจาก
องค์กรเครือข่ายทั่วโลกเพื่อนำเสนอถึง ภาพลวง หรือความเข้าใจผิดต่าง ๆ
เกี่ยวกับเรื่องการทำแท้งและ **ความเป็นจริง** ของปรากฏการณ์นี้ต่อความเข้าใจผิดใน
ประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องที่ถูกหลงเชื่อหรือถูกทำให้เชื่อ โดยภาพลวงและความ
เป็นจริงในเอกสารรณรงค์นี้ นับว่าสอดคล้องกับเหตุการณ์การปะทะกันทางความคิด
และความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการทำแท้งของกลุ่มที่คัดค้านการแก้กฎหมายอาญา มาตรา
๓๐๑-๓๐๕ ที่เกิดขึ้นเมื่อ ๑๓ ปีที่แล้วในบ้านเรา และกำลังจะเกิดขึ้นอีกในเร็ว ๆ นี้
จึงขอนำเสนอเปรียบเทียบ

ภาพลวงตาที่ ๑ : การตราว่า “การทำแท้ง” เป็น “อาชญากรรม”
ประเภทหนึ่ง เป็นวิธีการที่จะสามารถกำจัด การทำแท้ง ให้หมดไป

ความเป็นจริง : การตราว่า “การทำแท้ง” เป็น “อาชญากรรม” ยิ่ง
ผลักดันให้เกิดการทำแท้งแบบปกปิดหรือแอบแฝงมากขึ้น และไม่สามารถหยุด
การทำแท้งของผู้หญิงได้ ตรงกันข้ามยิ่งผลักดันให้ต้องทำแท้งในเงื่อนไขที่เป็นอันตราย
ทั้งต่อสุขภาพและต่อชีวิตของตนเอง ดังตัวอย่างที่ชัดเจนในประเทศโรมาเนีย
ภายใต้การปกครองของ **เซาเซสคู** ซึ่งห้ามผู้หญิงอายุต่ำกว่า ๔๕ ปี และมีบุตรน้อยกว่า
๕ คน ทำแท้งอย่างเด็ดขาด เซาเซสคูใช้ตำรวจสายลับซึ่งติดอาวุธคอยควบคุมและ
ติดตามผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ และคอยสอดส่องผู้หญิงที่แต่งงานแล้วและยังไม่ตั้งครรรค์ด้วย
ทำให้อัตราการทำแท้งและอัตราการตายของมารดาที่มีสาเหตุ เกี่ยวเนื่องจากการ
ทำแท้งในประเทศโรมาเนียสูงกว่าประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

ภาพลวงตาที่ ๒ : การทําทิ้ง “การทําทิ้ง” เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายสามารถป้องกันการทำแท้งแบบปกปิดได้

ความเป็นจริง : การทําทิ้ง “การทําทิ้ง” เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายนั้น โดยตัวของมันเองเป็นเรื่องที่พอเพียงที่จะป้องกันการทําทิ้งแบบลับ ๆ ล่อ ๆ ได้ แต่ถ้าขาดข้อมูลข่าวสารเรื่องสถานที่การให้บริการอย่างกว้างขวางทั่วถึง ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ได้ การทําทิ้งที่ลับและไม่ปลอดภัยจะยังคงดำเนินหรือมีอยู่ต่อไป อินเดีย รัสเซีย และแซมเบีย เป็นตัวอย่างของประเทศที่อนุญาตให้ “การทําทิ้ง” เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย แต่ก็ยังปรากฏว่าการทําทิ้งแบบปกปิดยังเกิดขึ้นมาก ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ผู้หญิงยังไม่ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ของตนเอง หรือผู้หญิงยังถูกตราหน้าหรือถูกประณามจากสังคมอยู่เสมอเมื่อสังคมรู้ว่าหญิงเหล่านั้น เคยทำแท้งหรืออาจเนื่องมาจากการที่บริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะช่วยเหลือผู้หญิงทั้งหมดที่ต้องการทำแท้ง

ภาพลวงตาที่ ๓ : ถ้ามีการยอมให้ “การทําทิ้ง” เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย อัตราการทำแท้งจะสูงขึ้น

ความเป็นจริง : พบว่าการทําทิ้ง การทําทิ้ง เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย และมีเสรีภาพ ไม่ได้เป็นสาเหตุที่ทำให้มีการทําทิ้งเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด อัตราการทำแท้งมิได้ขึ้นอยู่กับ **ความถูกต้องตามกฎหมาย** โดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือสภาพการณ์หลายอย่างด้วยกัน เช่น บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิดว่ามีหรือไม่มี และที่มีอยู่นั้นเพียงพอหรือยัง ขึ้นอยู่กับการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาในสังคมนั้น ๆ การศึกษาในประเทศยุโรปตอนกลาง ยุโรปตะวันออก และยุโรปตะวันตกหลาย ๆ ประเทศ พบว่าตัวเลขเกี่ยวกับการทำแท้งยังคงสูงอยู่ ภายหลังจากการยอมรับให้การทำแท้งเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย เนื่องจากวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการให้ความรู้ด้านเพศศึกษายังมีจำกัดอยู่มาก ในประเทศยุโรปตะวันตกหลาย ๆ ประเทศที่การทำแท้งเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายและมีบริการด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียง ไม่ว่าจะเป็บริการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุมกำเนิดหรือเพศศึกษา ก็พบว่าสถิติเกี่ยวกับการทำแท้ง

หรือตัวเลขการทำแท้งเริ่มลดลงภายหลังจากการยอมรับว่าการทำแท้งไม่เป็นสิ่งผิดกฎหมาย

ภาพลวงตาที่ ๔ : “การทำแท้ง” เป็นสิ่งต้องห้ามในศาสนาสำคัญของโลกเป็นส่วนใหญ่

ความจริง : ศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกของเราส่วนใหญ่ให้ความสำคัญหรือยอมรับในสิทธิของผู้หญิงแต่ละคนที่จะตัดสินใจด้วยวิจาร์ณญาณของตนเอง ถ้าผู้หญิงคนนั้นมองเห็นว่าการตั้งครรภ์จะไม่เป็นผลดีต่อเธอ นิกายต่าง ๆ เกือบทุกนิกายของลัทธิโปรเตสแตนต์และลัทธิยิว ให้สิทธิดังกล่าวแก่ผู้หญิงเช่นเดียวกับศาสนาพุทธและฮินดูก็ให้สิทธินี้แก่ผู้หญิง มีแต่ศาสนาที่ผู้ชายเป็นใหญ่เท่านั้นที่ยังคงห้ามไม่ให้มีการทำแท้ง ยกตัวอย่างเช่น โรมันคาทอลิกที่ยังห้ามไม่ให้มีการทำแท้งอย่างเด็ดขาด ไม่อนุญาตให้ทำแท้งในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่การทำแท้งเพื่อช่วยชีวิตผู้หญิงเอาไว้ หรือศาสนายิวนิกายออร์ทอดอกซ์ก็เช่นกันที่ยังมีการจำกัดสิทธิการทำแท้งของผู้หญิงอย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการตีความคัมภีร์กุรอานว่าสนับสนุนหรือให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการทำแท้ง (ถ้าเป็นระยะเริ่มแรกของการตั้งครรภ์) ก็ตาม กลับพบว่าประเทศต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ยังคงห้ามผู้หญิงทำแท้งอยู่

ภาพลวงตาที่ ๕ : ผู้หญิงที่ทำแท้งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงวัยรุ่นและยังไม่ได้แต่งงาน

ความจริง : ผู้หญิงที่ทำแท้งมีอยู่ในทุกกลุ่มอายุ รวมทั้งที่แต่งงานแล้ว และยังไม่แต่งงาน ในลาตินอเมริกาอัตราการทำแท้งของผู้หญิงที่มีอายุสูงกว่า ๓๕ ปี มีมากเป็นสองเท่าของกลุ่มผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๔ ปี การศึกษาในอินเดียพบว่าผู้หญิงที่ทำแท้งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๙ ปี และส่วนใหญ่มีบุตรหลายคนแล้ว ในแอฟริกาข้อมูลชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ทำแท้งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มีอายุมากและมีบุตรหลายคน

คนแล้ว ในประเทศตุนีเซียพบว่าการทำแท้งมีสูงสุดในกลุ่ม อายุ ๒๕-๓๔ ปี แต่ถึงกระนั้นผู้หญิงที่เป็นวัยรุ่นหรือยังมีอายุน้อย ก็ยังประสบกับภาวะความยากลำบากในเรื่องที่เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ในอเมริกาอัตราการการทำแท้งสูงสุดอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มอายุ ๒๐-๒๔ ปี

สำหรับประเทศไทย รายงานการวิจัยหลายชิ้นได้ให้ภาพสอดคล้องกันว่าผู้หญิงที่ทําแท้งประมาณครึ่งหนึ่ง และถึงสองในสามเป็นหญิงที่แต่งงานแล้ว

ภาพลวงตาที่ ๖ : ผู้หญิงจะต้องทนทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากการทำแท้งตลอดไป

ความจริง : การที่ผู้หญิงจะต้องทนทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจจากการทำแท้งหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับสภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในขณะที่ทำแท้ง ภายใต้อิทธิพลหรือสภาพการณ์ที่ผิดกฎหมายและไม่ปลอดภัยหรือถูกบังคับให้ทำ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงต้องทนทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจทั้งสิ้น กรณีการทำแท้งเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นผู้ทำอาชญากรรม ดังนั้นผู้หญิงจึงถูกบังคับโดยทางอ้อมให้ทำแท้งอย่างลับ ๆ ในสภาวการณ์เช่นนี้ ผู้หญิงจะไม่กล้าพูดหรือกล้าแสดงความคิดเห็น หรือไม่กล้าพูดถึงความกลัวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำแท้ง รวมทั้งไม่กล้าพูดถึงประสบการณ์เหล่านั้น และเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงรู้สึกผิดหรือคิดว่าตนเองกระทำผิด นอกจากนี้ยังมีอยู่เสมอ ๆ ที่พบว่าผู้หญิงที่ทําแท้งต้องถูกละเมิดล่วงเกินจากคนที่ทำแท้งให้ หรือจากผู้ช่วยคนสองคนเหล่านั้นด้วย ในประเทศที่การทำแท้งเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายและมีระบบ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำแท้งพร้อมมูล มีบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำแท้งที่มีคุณภาพดี รวมทั้งมีบริการให้คำปรึกษาหารือก่อนและหลังการทำแท้งด้วย จะพบว่าการทำแท้งถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ตัดสินใจยากสำหรับผู้หญิง แต่ก็เป็น การตัดสินใจที่ได้สร้างสภาพความทุกข์ทรมานต่อตัวผู้หญิงเองมากนัก

ภาพลวงที่ ๗ : การทำแท้งเป็นเรื่องที่ยุ้งยากซับซ้อนและอันตราย

ความจริง : การทำแท้งในสภาวะการณ์ที่ถูกกฎหมาย มีระบบการให้บริการ และการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี เป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมมาอย่างดี มีทักษะ และเป็นการทำแท้งสำหรับครรภ์ไม่เกิน ๑๓ สัปดาห์ นิยมให้ใช้วิธีการทำแท้งที่ง่าย ๆ แต่มีความปลอดภัยสูง แต่ถ้าเป็นครรภ์ที่มีอายุเกิน ๑๓ สัปดาห์ พบว่าหลักวิธีที่ใช้มีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น และมีความเสี่ยงมากกว่าด้วย แต่ถ้าเป็นการกระทำโดยบุคลากรที่มีความสามารถ ความเสี่ยง ดังกล่าวก็ลดน้อยลงมากเช่นกัน

ภาพลวงที่ ๘ : ถ้ามีวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ และมีการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาอย่างพอเพียงแล้ว บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำแท้งจะไม่มีควมจำเป็นอีกต่อไป

ความจริง : แม้แต่ในประเทศต่าง ๆ อย่างเช่น เดนมาร์ก สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศที่บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิดและการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาอย่างทั่วถึงแล้วก็ตาม บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำแท้งก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นที่น่าอนว่าจะต้องมีเด็กสาวและผู้หญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา นอกจากนี้เราต้องไม่ลืมว่าวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ ที่ใช้นั้นมีโอกาสล้มเหลวได้ ผู้หญิงที่อยู่ในช่วงวัยหมดประจำเดือนและมิได้มีประจำเดือนมาเป็นเวลานานแล้ว คิดว่าตนเองไม่สามารถตั้งครรรภ์ได้อีกแล้ว แต่ต่อมากลับพบว่าตนเองตั้งครรรภ์ ผู้หญิงที่สูญเสียคู่ครองของตนไป (คู่ครองเสียชีวิตหรือหย่าร้าง) อาจจะรู้สึกวาทตนเองไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้โดยลำพังต่อไป สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่นำมาแสดงไว้ เพื่อให้เห็นว่าบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำแท้งนั้นยังมี ความจำเป็นที่จะต้องมียู่ต่อไป แต่มิใช่ความจำเป็นที่ชั่วร้ายดังที่หลายคนเข้าใจ แต่มันเป็นความจำเป็นที่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงของสังคม และเป็น สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้หญิงด้วย

จากบทความที่นำมาเสนอชี้ให้เห็นว่า **นักสิทธิสตรีและแนวร่วม** มีแนวโน้มที่จะเข้าใจ เห็นใจในความจำเป็น และยอมรับสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายของหญิงเจ้าของครรภ์มากกว่าสิทธิของทารกในครรภ์ โดยพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการที่จะตัดสินใจทำแท้งหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผล และความจำเป็นที่หญิงนั้นพึงที่จะใช้พิจารณาณได้เอง ขอให้สังคมภายนอกยอมรับสิทธิดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งทัศนะดังกล่าวนี้ กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทยยอมรับได้เฉพาะกรณีที่ ถ้าปล่อยครรภ์นั้นไว้ อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิงนั้น หญิงจึงจะมีสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายอย่างเต็มที่ที่จะขอให้แพทย์ทำแท้งได้ แต่ถ้านอกเหนือจากนี้กฎหมายเลือกที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทารกในครรภ์มากกว่าสิทธิสตรีเจ้าของครรภ์ ทั้งนี้ไม่รวมกรณีของการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งกฎหมายอนุญาตให้ทำแท้งได้อยู่แล้ว

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด เรื่อง **“สตรีเจ้าของครรภ์ควรมีสิทธิในความเป็นเจ้าของร่างกายในขอบเขตแค่ไหน”** จะเห็นได้ว่ายังไม่สามารถหาข้อยุติให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะแต่ละฝ่าย ตั้งต้นมองปัญหาจากคนละด้านฝ่ายหนึ่ง ตั้งต้นมองจากด้านสิทธิของทารกในครรภ์เป็นหลัก ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งตั้งต้นมองจากสิทธิของสตรีเจ้าของครรภ์เป็นหลัก จึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้แนวคิดสองสายนี้บรรจบกันได้ คงจะยังเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงกันอยู่ต่อไปอีก

๔. ความสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า **“การทำแท้ง”** เป็นประเด็นที่ยังมีปัญหา ดังหัวข้อที่กำหนดไว้ว่า **“การทำแท้ง : ปัญหาทางด้านจริยธรรมที่ยังโต้แย้งกันไม่จบสิ้น”** คือ ไม่สามารถตัดสินปัญหาการทำแท้งในทุกกรณี ว่าเป็นสิ่งผิด หรือถูก ด้วย “เกณฑ์รวม ๆ” (general cases) จะตัดสินได้เพียง “เฉพาะกรณี” (particular cases) ไปเท่านั้น โดยนำเอา **บริบท** (context) ต่าง ๆ มา เป็นเหตุผลในการประกอบการพิจารณาเป็นรายกรณีไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะหา “หลักเหตุผล” มาพิจารณาหลาย ๆ ด้านแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะหา เกณฑ์รวม ๆ ตัดสินปัญหานี้ได้ แต่ถ้าใช้ “หลักแห่งความรู้สึก” เข้ามาพิจารณาดูบ้าง จะเห็นได้ว่าเราสามารถที่จะหาตัวอย่างการทำแท้งที่คนทั่วไป รู้สึกประณามตำหนิ ได้ง่ายกว่ากรณีที่คนทั่วไปรู้สึกยกย่องสรรเสริญ ฉะนั้น เราน่าจะถือเป็นหลักเบื้องต้นไว้ก่อนว่าการทำแท้งเป็นสิ่งผิด (prima facie wrong) และเมื่อเรารู้สึกเบื้องต้นว่าการทำแท้งเป็นสิ่งผิดดังนี้แล้ว เราก็ควรยึดถือ พันธะหน้าที่ทางจริยธรรมเป็นเบื้องต้น (prima facie obligation) ไว้ก่อนว่าไม่ควรอนุญาตให้มีการทำแท้งได้โดยง่าย เว้นแต่ จะพิจารณา โดยปริบท ต่าง ๆ ประกอบเห็นจริงแล้วว่า การทำแท้ง เฉพาะกรณีนั้น ๆ เป็นสิ่งจำเป็นจริง ๆ

หลักการที่ใช้ประกอบการพิจารณา คือ อายุของครรภ์ : ถ้าอายุครรภ์ยังมาก ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ย่อมมีมากขึ้น แต่ถ้าอายุครรภ์ยังน้อย ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ยังมีน้อย จะทำให้ความรู้สึกผิดทางจริยธรรมมีมาน้อย ตามไปด้วย สาเหตุแห่งการตั้งครรภ์ : ระหว่างการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการเสพลังวาส เพื่อความเจริญรรมย์กับการตั้งครรภ์อื่นเนื่องมาจากถูกข่มขืนกระทำชำเรา หรือการ กระทำผิดทางอาญาอื่น ๆ จะทำให้ความรู้สึกผิดทางจริยธรรมมีมาน้อยตามไปด้วย ผลสืบเนื่องที่จะเกิดตามมาจากการทำแท้งนั้น : เช่น ถ้าปล่อยให้คลอดออกมาเด็กนั้น อาจกลายเป็นคนพิการหรือปัญญาอ่อน ทำให้เป็นที่ทุกข์ทรมานใจตลอดไปกับถ้า ปล่อยให้คลอดออกมาจะทำให้เป็นภาวะที่ต้องเลี้ยงดูลูกเพิ่มขึ้นมาอีกจะทำให้ความรู้สึกผิดทางจริยธรรมมีมาน้อยตามไปด้วย ผลโดยตรงที่เกิดขึ้นจากการทำแท้ง : เช่นถ้าไม่ทำแท้งอาจจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสุขภาพของมารดาอย่างรุนแรงจนถึงขั้นพิการหรือถึงแก่ชีวิตกับอาจจะทำให้สูญเสียความสวยงามด้านร่างกายจนทำให้ ความสัมพันธ์กับสามีต้องคลายความแนบแน่นลง จะทำให้ความรู้สึกผิดทางจริยธรรม มีมาน้อยตามไปด้วย เป็นต้น

สิ่งที่ เป็นข้อเสนอแนะจากข้อเขียนนี้ คือ ถ้าเปิดโอกาสให้มีการทำแท้งอย่าง ถูกต้องตามกฎหมาย ในขอบเขตกว้างกว่าที่เป็นอยู่ ก็คิดว่าน่าจะแก้ปัญหาเกี่ยวกับ

การทําแท้งได้มากขึ้น ดังที่ **John D. Rockefeller III** ได้กล่าวไว้ว่า

การทําให้การทําแท้งเป็นเรื่องถูกต้องตามกฎหมายนั้น เป็นนโยบายทางสังคมที่เหมาะสม และกอร์ปด้วยมนุษยธรรมยิ่งกว่าที่จะไปห้าม เพราะการห้ามทําแท้งไม่สามารถที่จะหยุดการทําแท้งได้ แต่กลับเป็นสาเหตุให้สตรีต้องประสบเคราะห์กรรมอันเนื่องมาจากอันตรายจากการลักลอบทําแท้งผิดกฎหมาย หรือทําแท้งด้วยตนเอง และการห้ามทําแท้งนั้นจะทําให้การทําแท้งกลายเป็นปัญหา “ความรวย-ความจน” อีกด้วย สตรีผู้มีฐานะความเป็นอยู่ดี ก็หาวิธีทําแท้งที่ปลอดภัยได้ ในขณะที่สตรีผู้ยากไร้ต้องตกไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้ประกอบการที่ด้อยความสามารถ^{๓๔}

องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กและสตรี

ก องค์กรเกี่ยวกับเด็กในกรุงเทพมหานคร

๑. โครงการเพื่อเด็กเร่ร่อน (กลุ่มเก็บบูกล) ๑๗๙ ม.๑ ซ.สันติภาพ ๑ สุขุมวิท ๑๐๙
ลำโพงเหนือ สโมสรปราการ ๑๐๒๗๐ โทร./โทรสาร ๓๓๓-๓๗๑๗
๒. บ้านพักแรงงานเด็ก ๓๔๔ ถนนรองเมือง ปทุมวัน กทม.๑๐๓๓๐ โทร. ๒๑๕-
๖๕๕๔
๓. มูลนิธิคุ้มครองเด็ก ๑๓๙/๓๐๔ ซ.ลาดพร้าว ๑๐๖ ถ.ลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง
บางกะปิ กทม. ๑๐๓๑๐ โทร. ๕๓๙-๕๐๔๑, ๕๓๙-๖๒๗
๔. มูลนิธิดวงประทีป คลองเตย ๓๔ ลีด ๖ ถ.อาจณรงค์ พระโขนง กทม. ๑๐๑๑๐
โทร. ๒๔๙-๔๘๘๐, ๒๔๙-๓๕๕๓, ๖๗๑-๕๐๔๕-๕ โทรสาร. ๒๔๙-๕๒๕๔
๕. มูลนิธิเด็ก (บ้านทานตะวัน) ๖๖๖ ถ.เจริญนคร คลองสาน กทม. ๑๐๖๐๐ โทร.
๔๓๘-๓๓๓๑-๒, ๔๓๘-๐๓๕๓-๔, ๔๓๗-๔๓๑๘ โทรสาร. ๔๓๗-๗๒๐๑
๖. มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ๑๐๐/๗๗๑-๗๗๕ คลองเตยลี้ก ๖ ถ.อาจณรงค์ คลองเตย
กทม. ๑๐๑๑๐ โทร. ๒๔๙-๔๕๘๙ โทรสาร ๒๔๙-๒๓๕๖
๗. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ๑๔๓/๑๐๙-๑๑๑ หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา
ช.วัดสุวรรณคีรี ถ.ปิ่นเกล้านครชัยศรี บางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๓๓-๖๒๙๒
โทรสาร. ๔๓๕-๕๒๘๑
๘. มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ ๕๔๖ ซ.ลาดพร้าว ๔๗ บางกะปิ กทม. ๑๐๓๓๐
โทร. ๕๓๙-๒๙๑๖, ๕๓๙-๙๙๕๘ โทรสาร. ๕๓๙-๙๗๐๖
๙. มูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ ๓๓/๑๔๒๖ ซ.โชคชัย ๔ ถ.ลาดพร้าว กทม.
๑๐๒๓๐ โทร. ๙๓๑-๔๖๕๒-๓, ๕๓๘-๑๑๘๙ โทรสาร. ๕๓๙-๘๙๖๗
๑๐. มูลนิธิมวลเด็ก ๒๕๙ ซ.ร่วมฤดี ๑ ถ.เพลินจิต แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กทม.
๑๐๓๓๐ โทร. ๒๕๒-๖๕๖๐, ๖๕๐-๗๘๑๑ โทรสาร. ๖๕๐-๗๘๑๑
๑๑. มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซีซีเอฟ ในประเทศไทย ๕๙๕/๓-๔ ซ.สุขุมวิท
๓๓/๑ พระโขนง กทม. ๑๐๑๑๐ โทร. ๒๕๘-๕๐๔๘-๙ โทรสาร. ๒๕๙-๘๘๕๑-๒
๑๒. มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ๑๐๐/๔๗๕ ซ.แจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตดอนเมือง
กทม. ๑๐๒๑๐ โทร. ๕๗๔-๓๗๕๓, ๕๗๔-๑๓๘๑, ๕๗๔-๖๑๖๒ โทรสาร. ๘๘๒-๑๔๗๗

การทำแท้งได้มากขึ้น ดังที่ **John D. Rockefeller III** ได้กล่าวไว้ว่า

การทำให้การทำแท้งเป็นเรื่องถูกต้องตามกฎหมายนั้น เป็นนโยบายทางสังคมที่เหมาะสม และกอร์ปด้วยมนุษยธรรมยิ่งกว่าที่จะไปห้าม เพราะการห้ามทำแท้งไม่สามารถที่จะหยุดการทำแท้งได้ แต่กลับเป็นสาเหตุให้สตรีต้องประสบเคราะห์กรรมอันเนื่องมาจากอันตรายจากการลักลอบทำแท้งผิดกฎหมาย หรือทำแท้งด้วยตนเอง และการห้ามทำแท้งนั้นจะทำให้การทำแท้งกลายเป็นปัญหา “ความรวย-ความจน” อีกด้วย สตรีผู้มีฐานะความเป็นอยู่ดีก็หาวิธีทำแท้งที่ปลอดภัยได้ ในขณะที่สตรีผู้ยากไร้ต้องตกไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้ประกอบการที่ด้อยความสามารถ^{๓๔}

องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กและสตรี

ก องค์กรเกี่ยวกับเด็กในกรุงเทพมหานคร

๑. โครงการเพื่อเด็กเร่ร่อน (กลุ่มเกื้อกูล) ๑๗๙ ม.๑ ซ.สันติภาพ ๑ สุขุมวิท ๑๐๙
สำโรงเหนือ สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทร./โทรสาร ๓๕๓-๓๗๑๗

๒. บ้านพักแรงงานเด็ก ๓๔๔ ถนนรองเมือง ปทุมวัน กทม.๑๐๓๓๐ โทร. ๒๑๕-
๖๕๕๔

๓. มูลนิธิคุ้มครองเด็ก ๑๓๙/๓๐๔ ซ.ลาดพร้าว ๑๐๖ ถ.ลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง
บางกะปิ กทม. ๑๐๓๑๐ โทร. ๕๓๙-๔๐๔๑, ๕๓๙-๖๒๗๐

๔. มูลนิธิดวงประทีป คลองเตย ๓๔ ลีोक ๖ ถ.อาจนรงค์ พระโขนง กทม. ๑๐๑๑๐
โทร. ๒๔๙-๔๕๙๐, ๒๔๙-๓๕๕๓, ๖๗๑-๔๐๔๕-๕ โทรสาร. ๒๔๙-๕๒๕๔

๕. มูลนิธิเด็ก (บ้านทานตะวัน) ๖๖๖ ถ.เจริญนคร คลองสาน กทม. ๑๐๖๐๐ โทร.
๔๓๙-๙๓๓๑-๒, ๔๓๙-๐๓๕๓-๔, ๔๓๗-๔๓๑๘ โทรสาร. ๔๓๗-๗๒๐๑

๖. มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ๑๐๐/๗๗๑-๗๗๕ คลองเตย ลีอก ๖ ถ.อาจนรงค์ คลองเตย
กทม. ๑๐๑๑๐ โทร. ๒๔๙-๔๕๙๙ โทรสาร ๒๔๙-๒๙๕๖

๗. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ๑๔๓/๑๐๙-๑๑๑ หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา
ซ.วัดสุวรรณศิริ ถ.ปิ่นเกล้า นครชัยศรี บางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๓๓-๖๒๒๒
โทรสาร. ๔๓๕-๕๒๙๑

๘. มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ ๕๕๖ ซ.ลาดพร้าว ๔๗ บางกะปิ กทม. ๑๐๓๑๐
โทร. ๕๓๙-๒๙๑๖, ๕๓๙-๙๙๕๙ โทรสาร. ๕๓๙-๙๗๐๖

๙. มูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ ๓๓/๑๔๒๖ ซ.โชคชัย ๔ ถ.ลาดพร้าว กทม.
๑๐๒๓๐ โทร. ๙๓๑-๔๖๕๒-๓, ๕๓๙-๑๑๙๙ โทรสาร. ๕๓๙-๙๙๖๗

๑๐. มูลนิธิมวลดเด็ก ๒๕ ซ.ร่วมฤดี ๑ ถ.เพลินจิต แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กทม.
๑๐๓๓๐ โทร. ๒๕๒-๖๕๖๐, ๖๕๐-๗๙๑๑ โทรสาร. ๖๕๐-๗๙๑๑

๑๑. มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซีซีเอฟ ในประเทศไทย ๕๙๕/๓-๔ ซ.สุขุมวิท
๓๓/๑ พระโขนง กทม. ๑๐๑๑๐ โทร. ๒๕๙-๕๐๔๙-๙ โทรสาร. ๒๕๙-๙๙๕๑-๒

๑๒. มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ๑๐๐/๔๗๕ ซ.แจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตดอนเมือง
กทม. ๑๐๒๑๐ โทร. ๕๗๔-๓๗๕๓, ๕๗๔-๑๓๙๑, ๕๗๔-๖๑๖๒ โทรสาร. ๙๙๒-๑๔๗๗

๒๑. สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ๖๒๐/๒๕๓. วนาลัย อ.เมือง จ.เชียงราย โทร. (๐๕๓) ๗๑-๑๖๗๗ โทรสาร. (๐๕๓) ๗๑-๑๔๗๕ จ.นครราชสีมา โทร.(๐๔๔) ๖๘-๒๑๓๐

๒๒. ศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิงและชุมชน ตู้ ปณ.๑๐ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ๕๗๑๓๐ โทร. (๐๕๓) ๗๓-๓๑๘๖ โทรสาร.(๐๕๓) ๖๔-๒๔๑๕

๒๓. ศูนย์เพื่อนหญิงอำนาจเจริญ ๗/๒ ม.๑๙ ถ.ชยางกูร ต.บุ่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ ๓๗๐๐๐ โทร. (๐๔๕) ๕๑-๑๒๐๗

๒๔. ศูนย์พิทักษ์สิทธิหญิงบริการ (เอ็มพาวเวอร์) ๗๒/๒ ระมิงนิเวศน์ บีมาเชลล์ ถ.ทิพยเนตร อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โทร.(๐๕๓) ๒๘-๒๕๐๔, (๐๑) ๙๕๒-๑๔๐๐ โทรสาร. (๐๕๓) ๒๒-๒๔๘๒

๒๕. ศูนย์วิจัยและพัฒนาสตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ๙๐๐๐ โทร.(๐๗๔)๒๔-๔๘๗๗ ต่อ ๒๓๕๖

๒๖. ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๐๐๒ โทร.(๐๕๓) ๒๑-๓๒๔๕, ๒๒-๑๖๙๙ ต่อ ๓๕๗๒

๒๗. ศูนย์สตรีศึกษามาศได้ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตู้ ปณ. ๑๐๒ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ๙๐๑๑๐ โทร. (๐๗๔) ๒๑-๒๘๐๘ ต่อ ๒๖ โทรสาร. (๐๗๔) ๒๑-๒๘๓๙

๒๘. ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาสตรีล้านนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทร./โทรสาร. (๐๕๓) ๒๒-๑๖๙๙ ต่อ ๔๒๑๔

๒๙. สมาคมสมาริตันส์เชียงใหม่ ตู้ ปณ.๑๒๓ จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทร./โทรสาร.(๐๕๓) ๒๓-๖๐๐๐ ๒๓-๔๔๒๕

๓๐. สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เชียงใหม่ โทร. (๐๕๓) ๒๗-๕๐๓๕ จ.อุบลราชธานี โทร.(๐๔๕)๒๔-๒๑๓๑ จ.บุรีรัมย์ โทร.(๐๔๔)๖๑-๓๒๘๔, จ.นครศรีธรรมราช โทร. (๐๗๕) ๓๔-๕๕๖๘

๓๑. โครงการเข้าถึงเอดส์(แอ็กเซส) จังหวัดเชียงราย ๒๓๓ ม.๒ ถ.หน้าค่าย อ.เมือง จ.เชียงราย ๕๗๐๐๐ โทร.(๐๕๓)๗๑-๗๘๗๗ โทรสาร.(๐๕๓) ๗๑-๖๒๑๒ จ.พะเยา โทร. (๐๕๔) ๔๘-๑๒๙๔

๓๒. โครงการนิเวศน์ชุมชน จังหวัดเชียงราย โทร./โทรสาร (๐๕๓) ๗๑-๖๕๑๗

เชิงอรรถ

- ๑ พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาค พันธสัญญาเดิมและสัญญาใหม่. (เกาหลี, ม.ป.พ.), หน้า ๔.
- ๒ ดู "รักร้าวของอินทรา ปรียทัศน์ย์ เนห์รู". *ขวัญเรือน*. ๒๖, ๕๔๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗) : ๑๒๘-๑๓๐.
- ๓ ดู ทองใบ ทองเป่าต. "บางส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน". *ห้องสมุด*. ๒๙, ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๒๓-๒๗.
- ๔ ดู เบญจา ชลธารินทร์. "สิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการ". *วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ*. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๒๓.
- ๕ *มูลนิธิเด็ก คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิเด็ก*. (กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน [สสส], ๒๕๓๓), หน้า ๑๔ - ๑๗.
- ๖ ดู "บิยาวชนสากล เด็กไทยยังคงขายแรงงานต่อไป". *สรุปข่าวธุรกิจ*. ๑๖, ๘ (กันยายน ๒๕๒๘) : ๒๙-๓๓.
- ๗ ดู เรื่องเดียวกัน.
- ๘ อรรถพล พันธุ์บุญเกิด. "การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย" *ครุศาสตร์*. ๑๔, ๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๒๘) : ๕๕-๕๙.
- ๙ ดู เพ็ญนภา หงษ์ทอง. "แรงงานเด็กกับวิกฤตวัฒนธรรม". *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ๔๒, ๓๕ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙) : ๑๘-๑๙.
- ๑๐ ดู "ขบวนการแก๊งค์เด็ก สินค้าออกไทยสู่มาเลย์". *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ๓๔, ๔ (กรกฎาคม ๒๕๓๐) : ๑๔-๑๙.
- ๑๑ ดู ศศิภาวรรณ [นามแฝง]. "โสเภณีเด็ก". *หญิงไทย*. ๑๘, ๔๓๐ (กันยายน ๒๕๓๖) : ๑๓๖-๑๓๘
- ๑๒ ดู มนธิรา อินทร์อร่าม. "เยาวชนไทยกับสถานสงเคราะห์เด็ก". *ความรู้คือประทีป*. ๒๘, ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๗-๑๒.

๑๓๓ดู ดาราวรรณ ธรรมมาร์กซ์. “เด็กกำพร้า”. แม่และเด็ก. ๙, ๑๗๑ (เมษายน ๒๕๒๙) : ๑๗๓-๑๘๒

๑๓๔ดู ชัตติยา กรรณสูตร. “รูปแบบการศึกษาเพื่อเด็กเร่ร่อนจรจัด”. วาสารการศึกษาแห่งชาติ. ๒๒, ๕ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๓๑) : ๓๔-๔๓.

๑๓๕ดู วัชร ศรีตุลลานนท์. “โอกาสของเด็กพิการทางการศึกษา”. การศึกษาแห่งชาติ. ๑๗, ๔ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๒๖) : ๔๑-๔๘.

๑๖ “คนพิการ ๓ ล้าน มีโอกาสได้เรียนแล้ว”. เดลินิวส์. (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙) : ๒๖.

๑๗ดู อรสา ลีลามณี. “เส้นทางการศึกษาคนพิการ ว่างวนปัญหาที่ซ้ำซาก”. มติชนรายวัน. (๓๑ มกราคม ๒๕๓๙) : ๒๓.

๑๘เรื่องเดียวกัน.

๑๙เรื่องเดียวกัน.

๒๐เรื่องเดียวกัน.

๒๑ดู ดวงเดือน ศาสตราภรณ์. “การลงโทษเด็กเป็นการลดหรือเพิ่มปัญหา”. แนวแนว. ๑๙, ๙๗ (กุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๒๘) : ๒๙-๓๓.

๒๒ดู อรรถพล พันธุ์บุญเกิด. “การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย”. ครุศาสตร์. ๑๔, ๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๒๘) : ๒๘-๒๙.

๒๓ดู “ศิราพร” [นามแฝง]. “๒๕ ปี ของปริญญาสาขาสถิติเด็กและเยาวชนไทย”. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๓๑, ๒๒ (พฤศจิกายน ๒๕๒๗) : ๒๔-๒๕.

๒๔ดู มูลนิธิเด็ก. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิเด็ก. หน้า ปกหลัง.

๒๕ “ปลูกสถิติสตรีสากล”. สารอโศก. ๖, [๙], ๗ (มีนาคม ๒๕๒๙) : ๓๘.

๒๖ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป อหรรบราตรี (กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๒๔), หน้า ๗๖๐.

๒๗ดู นายดาต้า [นามแฝง]. “ทุกวันนี้มีผู้วิจัยว่าผู้ชายกับผู้หญิง ใครแข็งแรงกว่ากันหรือไม่”. มติชนรายวัน. (๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙) : ๒๐.

๒๘ดู “ตุ้ม คลองตัน” [นามแฝง]. “กลุ่มสิทธิบุรุษขอให้ช่วยสตรี”. สตรีสาร. ๔๗, ๕๑ (มีนาคม ๒๕๓๙) : ๔๔ และดู จุรญา เศรษฐบุตร. “ทิศทางการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย”. ประชากรและการพัฒนา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๗ - มกราคม ๒๕๓๘) : ๔-๕.

๒๙”หญิงม่ายในเคนยาถูกตีค่าเป็นเพียงมรดกที่สืบทอดจากพี่ถึงน้อง”. มติชนรายวัน. (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙) : ๒๕.

๓๐ดู เดือนเพ็ญ คังชะฤกษ์. “เก็บตก... เรื่อง ผู้หญิงจากการประชุมสตรีโลก”. พัฒนาชุมชน. ๓๔, ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๓๘) : ๑๙.

๓๑”สตรีปริทัศน์”. สตรีสาร. ๔๘, ๑๙ (กรกฎาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.

๓๒ดู เต็มสิริ บุญยสิงห์. “หญิงหากิน”. หญิงไทย. ๒๐, ๔๕๕ (พฤศจิกายน ๒๕๓๗) : ๒๐๓.

๓๓ดู โกวิท พวงงาม. “ปลุกกระแสผู้หญิงผู้นำสตรีโลกขึ้นใช้สิทธิ : เข้าร่วมรับผิดชอบในองค์การบริหารส่วนตำบล [อบต]. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๔๒, ๑๗, (กันยายน ๒๕๓๘) : ๒๖-๒๘.

๓๔”สตรีปริทัศน์”. สตรีสาร. ๔๘, ๑๑ (พฤษภาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.

๓๕ทิววัฒนา ทุนคุ้มทอง. “ประชุมสตรีโลกที่จีน อุปสรรคและชาวทหามบนทางเดินของผู้หญิง”. เนชั่นสุดสัปดาห์. (กันยายน ๒๕๓๘) : ๗๓.

๓๖ดู ไตรรัตน์ สุนทรประภัสร์. “เปิดหน้าต่างโลก บทบาทสตรีโลกที่ปักกิ่ง”. เดลินิวส์. (๔ กันยายน ๒๕๓๘) : ๒.

๓๗ดู ทิพย์วรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา. “สถานภาพสตรีและคุณภาพประชากร”. ประชากรศึกษา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๒) : ๗๓-๙๖.

๓๘ดู สุดารัตน์ ศุภพิพัฒน์ และ มาลี พงษ์พงศาวิไล. “สตรีกับกฎหมาย”. ใน การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน และสตรีกับกฎหมาย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๙๓.

๓๙มนสิกุล โอวาทเภสัชช์. “อสุรร้ายในกายชาย การย้ายสตรี เด็กผลพวงความคับแค้น ในสังคม”. เนชั่นสุดสัปดาห์. (๓๐ กันยายน - ๖ ตุลาคม ๒๕๓๗) : ๗-๘.

๔๐ดู รพี สุวรรณะชญ. “แรงงานสตรีในประเทศไทย : สภาพทั่วไป ปัญหาและข้อเสนอแนะ”. พัฒนบริหารศาสตร์ ๑๙, ๔ (ตุลาคม ๒๕๒๒) : ๖๒๕-๖๔๕.

๔๑ดู นรา คัลยกันนท์. “ร้อยสามสิบห้าปีแห่งการเรียกร้องสิทธิสตรี”. ไทยแลนด์.

๔๒ มยุรี ภัคตุรงค์. "ลางภาพหญิงถูกข่มขืนฆ่าเปลือย ใครรับผิดชอบ?".

หมอชาวบ้าน. ๗, ๑๕๓ (พฤษภาคม ๒๕๓๘) : ๗๔.

๔๓ คนข้างศาล [นามแฝง]. "สตรีมีสิทธิเลือกใช้ชื่อสกุลหรือไม่". เดลินิวส์. (๒ ตุลาคม ๒๕๓๘) : ๒๔.

๔๔ พิชัยศักดิ์ ทรายงกูร. "สตรีกับกฎหมาย". อ้างถึงใน สุดารัตน์ คุณพิพัฒน์ และมาลี พฤษะพงสาวลี. การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชนและสตรีกับกฎหมาย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๘๑ - ๒๘๘.

๔๕ "การประชุมสิทธิมนุษยชนที่เวียนนา ย้ําหลักประกันผู้หญิงทั่วโลก". สตรีสาร. ๔๖, ๓๗ (พฤศจิกายน ๒๕๓๖) : ๑๗.

๔๖ ดู จิตรภรณ์ วันสพงค์. "เราล้วนเป็นผู้หญิงคนหนึ่งของโลก[๑] : เปิดฉากเวทีผู้หญิงที่กรุงเทพฯ ไรว". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๔๒, ๑๗ (กันยายน ๒๕๓๘) : ๒๓.

